

देश सरकार
मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
प्रदेश सुशासन केन्द्र
बागमती प्रदेश, जावलाखेल, ललितपुर

तामाकोशी गाँउपालिका
गाँउ कार्यपालिकाको कार्यालय
जफे, दोलखा

राजस्व सुधार कार्ययोजना
(Revenue Improvement Action Plan-RIAP)

अन्तिम प्रतिवेदन
२०७८

नेपाल डेभलमेन्ट कन्सल्टेन्सी
अनामनगर, काठमाण्डौ

बिषय सूचि		पेज
बिषयवस्तु		नम्र
बिषय सूचि		नम्र
तालिका सूचि		नम्र
परिच्छेद - एक: परिचय		१
१.१ प्रतिवेदनको बारेमा		१
१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य		१
१.३ कार्यक्रमको उद्देश्य		२
१.४ कार्यक्रमको क्षेत्र		२
१.५ कार्यक्रम विधि तथा प्रक्रिया		३
१.५.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन		३
१.५.२ तथ्याङ्क/सूचना संकलन		३
१.५.३ भर्चुअल विधीको प्रयोग		४
१.५.४ दस्तावेज अध्ययन तथा पुनरावलोकन, तथ्याङ्क विश्लेषण र मस्यौदा कार्ययोजना तयारी		४
१.५.५ मस्यौदा कार्ययोजना (प्रतिवेदन) सम्बन्धीत पक्ष समक्ष पेश		४
१.५.६ प्रतिवेदन माथिको अन्तिम छलफल		४
१.५.७ प्रतिवेदनको अन्तिम रूप		६
१.६ अध्ययनको सीमा		६
परिच्छेद - दुई: गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय		७
२.१ गाउँपालिकाको गठन		७
२.२ प्रशासनिक विभाजन		७
२.३ भौगोलिक तथा प्राकृतिक अवस्था		८
२.४ जनसंख्याको बितरण		८
२.५ आर्थिक स्थिति तथा प्रमुख आर्थिक स्रोतहरू		९
२.६ गाउँपालिकाको मानवीय संसाधन		११
२.७ गाउँपालिकाको भौतिक बिकासको अबस्था		१२
२.७.१ सडक सञ्जाल		१२
२.७.२ बिद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा		१३
२.२.३ स्वामित्वको आधारमा घर संख्या		१३
२.२.४ वनावटका आधारमा घरको किसिम		१४
२.२.५ छानोको प्रकारका आधारमा घरधुरी		१४
परिच्छेद - तीन: राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता		१५
३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था		१५
३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था		२०
३.३ आन्तरिक स्रोततर्फका राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण		२२

३.३.१ स्थानीय कर राजस्व	२२
३.३.२ गैर कर राजस्व	२७
परिच्छेद - चार: आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा अवस्था	३३
४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति	३३
४.२ विगतको राजस्व संकलनको अवस्था	३४
४.३ आय संकलनको संस्थागत व्यवस्था तथा क्षमता	३५
४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू	३६
परिच्छेद - पाँच: राजस्व सुधार कार्ययोजना	३९
परिच्छेद - छ: आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण	४४
६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण	४४
६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण	४६
परिच्छेद - सात: निष्कर्ष तथा सुझाव	४८
परिच्छेद - आठ: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	५१
अनुसूचीहरू	५५
अनुसूची १ - तथ्यांक तथा सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको चेक लिष्ट	५५
अनुसूची २ - तथ्याङ्क संकलन फाराम	५६
अनुसूची ३:	६२
अनुसूची ४ - फोटो ग्यालरी	६४
अनुसूची ५ - राजस्व परामर्श समितिले राजस्व प्रक्षेपण गरि कार्यपालिकामा पेश गरेको प्रतिवेदनको ढाँचा	६७

तालिका सूचि

बिषयवस्तु	पेज
तालिका १: वडा कार्यालय सम्बन्धी विवरण	७
तालिका २: जनसंख्या स्थिति	८
तालिका ३: वडागत जनसंख्या वितरणको अवस्था	९
तालिका ४: मुख्य पेशागत विवरण	९
तालिका ५: औषत आम्दानी विवरण	१०
तालिका ६: गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीको संख्या	११
तालिका ७: सडक सञ्जालको विद्यमान अवस्था	१२
तालिका ८: विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा.....	१३
तालिका ९: गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था.....	२०
तालिका १०: व्यवसाय करको अनुमानित प्रक्षेपण	२५
तालिका ११: नक्सापास दस्तुर वाट राजस्व उठ्न सक्ने अवस्था.....	२९
तालिका १२: सरकारी स्वामित्तको बहाल र विक्रीबाट हुने संभाव्य आयको विवरण.....	३२
तालिका १३: राजस्व परामर्श समिति.....	३३
तालिका १४: गाउँपालिकाको आयको अवस्था.....	३४
तालिका १५: राजस्व सुधार कार्ययोजना.....	३९
तालिका १६: आगामी आ.व. २०७८/७९ का लागि राजस्व प्रक्षेपणका आधार.....	४४
तालिका १७: आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु.हजारमा)	४६
तालिका १८: प्रक्षेपित आय संरचना (रु. हजारमा).....	४९

परिच्छेद - एक: परिचय

१.१ प्रतिवेदनको बारेमा

राजस्वसम्बन्धी वर्तमान स्थिति अध्ययन, विश्लेषण गरी राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको पहिचान गर्ने, समग्र राजस्व प्रशासनलाई सुदृढ गर्ने तथा सोका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण गर्ने प्रयोजनमा सहजीकरण गर्ने प्रयोजनका लागि बाग्मती प्रदेश अन्तर्गत दोलखा जिल्लाको तामाकोशी गाउँपालिकाले यो राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan - RIAP) प्रतिवेदन तयार गरेको छ। प्रदेश सुसासन केन्द्र, दातृ तथा विज्ञ संस्थाहरूको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा गाउँपालिकाले तयार गरेको यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाले गाउँपालिकाको राजस्व सुधारमा गर्नुपर्ने कार्यहरूलाई मार्गदर्शन गर्नुका अतिरिक्त गाउँपालिकाको आगामी वर्षहरूको आय बजेट तयार गर्न आधार उपलब्ध गराउने छ। यस प्रतिवेदनमा निम्न विषयवस्तुहरूलाई समेटिएको छः

१. राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य, उद्देश्य तथा तयारी विधि
२. गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय
३. स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय संभाव्यता
४. आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलनको अवस्था
५. राजस्व सुधार कार्ययोजना
६. आगामी तिन वर्षको आय प्रक्षेपण
७. निष्कर्ष तथा सुझाव
८. अनुसूची (आगामी आ.व.का लागि आर्थिक ऐनको मस्यौदा सहित)

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

वैधानिक रूपमा नै स्रोत साधनमाथि उल्लेख्य अधिकार प्राप्त भएको लामो समयसम्म पनि आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व कमजोर रहिरहने र निरन्तर संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा नै भर पर्नुपर्ने अवस्था भएमा स्थानीय सरकारको स्वायत्तता तथा दीगोपनमा प्रश्न चिन्ह लाग्ने सम्भावना रहन्छ। यस परिप्रेक्ष्यमा स्थानीय सरकारहरूले समयमै कानूनले अख्तियारी दिएका क्षेत्रहरूमा आन्तरिक राजस्वको सम्भावना अध्ययन गरी कानूनसम्मत रूपमा राजस्वको क्षमता विस्तार गर्दै जानु आवश्यक हुन जान्छ।

नेपालको राज्य सञ्चालन संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनवटै तहका सरकारले गर्ने व्यवस्था नेपालको संविधानले गरेको छ। स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा गर्ने विकास निर्माण कार्यलाई व्यवस्थित गरी जनचाहना अनुरूप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन ठूलो लगानी आवश्यक देखिन्छ। यसका लागि स्थानीय सरकारलाई संघ र प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँड बाहेक स्थानीय राजस्व अधिकार अन्तर्गत विभिन्न कर तथा गैर कर लगाउने अधिकार प्रदान गरिएको छ। यसका साथै स्थानीय सरकारले अन्य स्वदेशी संघसंस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्न सक्ने, नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्ने तथा नेपाल

सरकारको सहमति लिएर वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत गरेको छ।

संवैधानिक अधिकार भित्र रही स्थानीय सरकार संचालन ऐनले आन्तरिक आय परिचालन गर्न सक्ने उल्लेख्य अधिकार दिएको भएता पनि स्थानीय तहका सरकारहरूले ती अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पूर्ण रुपमा परिचालन गर्न सकिरहेको स्थिति छैन। यसको मुख्य कारणमा स्थानीय सरकारको संरचना नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्याङ्कको स्थापना, आयको सम्भाव्यता अध्ययन तथा नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदिका साथै अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ।

राजस्व सुधार प्रक्रियाका लागि गाउँपालिकाको नेतृत्वमा सहभागितामूलक पद्धति अवलम्व गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ। यस कार्यक्रमले तामाकोशी गाउँपालिकाका प्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरूलाई राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा अभिमुखीकरण, आन्तरिक आय सुधारका लागि विभिन्न समस्याहरू तथा अवसरहरूको पहिचान गरि कार्ययोजनाहरू तयार गर्दै आयको प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन गर्ने छ। साथै यो दस्तावेजले यस गाउँपालिकाका आगामी प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाहरूको आँकलन गर्न सहज बनाउने छ।

१.३ कार्यक्रमको उद्देश्य

तामाकोशी गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको बर्तमान अवस्था, आन्तरिक स्रोतहरूको विभिन्न संभावनाहरू तथा तिनिहरूको परिचालनमा देखिएका विभिन्न समस्याहरू न्यूनीकरण गर्न राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरि सोका आधारमा गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गर्न सहयोग पुऱ्याउनु नै यस कार्यक्रमको समग्र उद्देश्य रहेको छ।

१.४ कार्यक्रमको क्षेत्र

यस कार्यक्रमले देहाय अनुसारका क्षेत्रहरू समेटेको छः

- गाउँपालिकाको स्थानिय आय अधिकार तथा राजस्व सुधार योजना सम्बन्धमा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्षहरू, कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरू, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, गाउँपालिकाका शाखा तथा उपशाखा प्रमुखहरू, राजस्व प्रशासनमा संलग्न कर्मचारीहरू, प्रमुख राजनीतिक दलका प्रतिनिधीहरू, उद्योग वाणिज्य संघका प्रतिनिधि तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने।

- करका विभिन्न आधार तथा विगत तीन वर्षदेखिको आन्तरिक आयको सचित्र विश्लेषण गर्ने।
- आन्तरिक आय वृद्धिका लागि आयका प्रमुख स्रोतहरूको सम्भावना र आय असुलीमा हुने समस्याका बिचमा हुने फरकको पहिचान गर्ने।
- राजस्व प्रशासनको संस्थागत व्यवस्था, बिलिङ्ग तथा आयको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विश्लेषण गर्ने।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरी आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने।
- आयका नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान गर्दै गाउँपालिकाले अपनाउनुपर्ने आय सुधार रणनीति सहितको राजस्व सुधार कार्य योजना तयार गर्ने।
- गाउँपालिकाको विद्यमान आर्थिक ऐनमा थपघट गर्नुपर्ने आवश्यकताको पहिचान गर्दै आगामी आ.व.का लागि आर्थिक ऐन मस्यौदामा आवश्यक सहयोग गर्ने।

१.५ कार्यक्रम विधि तथा प्रक्रिया

यस तामाकोशी गाँउपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माणका लागि स्थानिय सरकार संग सम्बन्धित विभिन्न ऐन नियम, राजस्व सामग्रीहरूको अध्ययन, तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरूको विकास, भर्चुअल बिधिवाट सम्बद्ध पक्षहरू संगको छलफल, सोहि बिधिवाट गरिएका तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण, साथै गाउँपालिकाका सम्बद्ध पक्षहरूसंग प्रत्यक्ष उपस्थित भई गरिएका विभिन्न छलफल तथा टेलिफोन वाट पनि आवश्यक सुचनाको संकलन जस्ता विधिहरू प्रयोग गरिएको थियो। अध्ययनका क्रममा अवलम्बन गरिएका विधिहरूलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

१.५.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा परामर्शदाता समूहबाट विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामग्रीहरू संकलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको मुख्य सामग्रीहरू अनुसूची १ मा दिइएको छ ।

१.५.२ तथ्याङ्क/सूचना संकलन

सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात् परामर्शदाताहरूबाट तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरूको विकास गरि गत आषाढ ११ गते गाउँपालिकाका कर्मचारीहरूसंग प्रत्यक्ष रुपमा गाउँपालिकाको कार्यालयमा राजस्व परामर्शदाताहरूले भेट गरेका थियो। गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्यक्रमको सन्दर्भमा तथ्याङ्क संकलनको लागि प्रयोग गरिएको फारम अनुसूची २ मा प्रस्तुत गरिएको छ। अध्ययनका क्रममा गाउँपालिकाका कर्मचारीहरूको समन्वयमा निम्न क्षेत्रगत तथ्याङ्क एवं सूचनाहरू संकलन गरियोः

- गत वर्ष तथा चालु वर्षको यथार्थ आय विवरण
- राजस्व प्रशासनिक व्यवस्था तथा सूचना प्रवाह सम्बन्धी विवरण
- चालु वर्षको आर्थिक ऐन तथा नीति तथा कार्यक्रम र बजेट
- आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण
- आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना ।

१.५.३ भर्चुअल विधिीको प्रयोग

प्रत्यक्ष रूपमा गाउँपालिका संगको भेट गर्नु अघि परामर्शदाताहरूले नेपालमा हाल कोभिड-१९ को विषम परिस्थिति र स्थानिय सरकारले लकडाऊन गरेको अवस्थामा पनि राजस्व सुधार कार्य योजनाको प्रारम्भिक कार्यलाई अगाडि वढाउन विक्रम संवत् २०७८ साल आषाढ २ गते दिउँसो ३ बजे गाउँपालिकाका अध्यक्ष, राजस्व सुधार योजनाका अध्यक्ष, गाउँपालिकाका प्रशासकीय प्रमुख, लेखा प्रमुख तथा अन्य सरोकारवाला सदस्यहरूका अतिरिक्त यो कार्ययोजना निर्माण गर्ने टिमहरू आपसमा बसी भर्चुअल विधिबाट गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७७, कर र गैर करका विभिन्न सम्भावनाहरू, बितेका तीन वर्षदेखिका आन्तरिक आय, वर्तमान आन्तरिक आयका अतिरिक्त आगामी वर्षहरूका लागि सम्भावना देखीएका आयका स्रोतहरूको बारेमा विस्तृत रूपमा छलफल गरेको थियो।

१.५.४ दस्तावेज अध्ययन तथा पुनरावलोकन, तथ्याङ्क विश्लेषण र मस्यौदा कार्ययोजना तयारी

अध्ययनबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूलाई विभिन्न तथ्याङ्कीय औजारहरू तथा विधिहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको थियो । यसरी विभिन्न विधिहरूबाट विश्लेषण गरी प्राप्त नतिजा तथा जानकारीहरूलाई तालिकामा प्रस्तुत गरी राजस्व सुधार कार्य योजनाको यो प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरिएको हो।

१.५.५ मस्यौदा कार्ययोजना (प्रतिवेदन) सम्बन्धीत पक्ष समक्ष पेश

मस्यौदा प्रतिवेदन कार्यक्रमका मुख्य सरोकारवालापक्षहरू गाउँपालिका लगायत सहयोगी निकाय समक्ष आवश्यक सुझाव तथा सल्लाहका लागि पेश गरिएको थियो। यस क्रममा गाउँपालिकाका सम्बन्धित शाखा लगायत अन्य सम्बद्ध पक्षहरूलाई समेत मस्यौदा प्रतिवेदन उपलब्ध गराई आवश्यक सल्लाह तथा सुझावहरू संकलन गरिएको थियो।

१.५.६ प्रतिवेदन माथिको अन्तिम छलफल

वर्तमान समयमा COVID का कारण हामी सबै नेपालीहरू प्रभावित भएकाले यस्तो जटिल समयमा तामाकोशी गाउँपालिकाको आयोजनामा २०७८ साल आषाढ ११ गते प्रत्यक्ष रूपमा बिज्ञ टोलिले सुचना

संकलन गरिएको थियो भने श्रावण १२ गते मस्यौदा प्रतिवेदन निर्माण तथा सो उपर सुझाव संकलन तथा राजस्व परामर्श समितिलाई थप प्रभावकारी बनाउने उपायहरू माथी छलफलका लागि एकदिने कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरिएको थियो। कार्यशाला गोष्ठी गाँउपालिका उपाध्यक्ष तथा स्थानीय राजस्व परामर्श समितिका संयोजक श्रीमती उर्मिला खड्का (के. सी.)को अध्यक्षतामा सञ्चालन भएको थियो। गोष्ठीमा गाँउपालिकाका अध्यक्ष श्री ईश्वरचन्द्र पोखरेल, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री निमेष मिश्र, लेखा अधिकृत विजय लुईटेल लगायत गाँउकार्यपालिकाका सदस्यहरू, राजस्व परामर्श समितिका सदस्य, गाँउपालिकाका कर्मचारीहरू गरि जम्मा १५ जनाको उपस्थिति रहेको थियो। कार्यक्रममा सहभागीहरूको नामावली र कार्यक्रमको सुचिलाई अनुसूची ३ मा दिइएको छ।

कार्यक्रममा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री निमेष मिश्रले स्वागत मन्तव्य राख्दै कार्यक्रमको उद्देश्य र यसको महत्वको बारेमा प्रकाश पार्नु भएको थियो। कार्यक्रममा परामर्शदातृ संस्थाको तर्फबाट श्री ईन्द्र चापागाँउ र डा. यादब मणी ऊपाध्यायले शिर्षकगत रूपमा मस्यौदा प्रतिवेदन पेश गरी सो उपर प्राप्त सुझावहरू टिपोट गरिएको थियो । सोही क्रममा राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरूसँग छलफल गरी गाँउपालिकाको अर्थ विधेयक तर्जुमाका विविध पक्षहरू बारे छलफल गर्नुका साथै राजस्व परामर्श समितिको प्रभावकारी परिचालनका उपायहरू माथि अन्तरक्रिया गरिएको थियो । कार्यक्रमको समापन सत्रमा गाँउपालिका अध्यक्षज्यूले सहभागी तथा सहयोगि निकायहरूलाई धन्यवाद दिँदै गाँउपालिकाको आय वृद्धि गर्न करको दायरा विस्तार गर्नुपर्ने कुरामा जोड दिनुपर्ने भनाई राख्दै मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो। स्थानीय सरकार संचालन ऐनको सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्थामा भएको परिमार्जनले गर्दा यो कर लागू गर्न केही कठिनाई भएको भएता पनि हालको कानुनी व्यवस्था अनुरूप कर परिचालन गर्न लागिएको जानकारी गराउनु भयो । हाल गाँउपालिकाले राजस्व परिचालनमा स्फट्टवेयर प्रणाली शुरु गर्न लागेको जानकारी गराउदै जनताको सामर्थ्यको आधारमा करको दर निर्धारण गर्न र व्यवसाय करलाई विस्तार गर्नुपर्ने कुरालाई जोड दिनु भएको थियो।

कार्यक्रमको अध्यक्षता गरिरहनु भएका गाँउपालिकाका उपाध्यक्ष तथा स्थानीय राजस्व परामर्श समितिका संयोजकले समापन मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो। यस तामाकोशी गाँउपालिकाको राजस्वका क्षेत्र कम भएपनि व्यवहारिक बनाउन राजस्व परामर्श समिति सक्रिय रहेको, ढुगां, गिट्टी वालुवा विक्रि तथा निकासीमा सहज नभएको तथा हाट बजारलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्ने भनाई राख्नु भएको थियो। यस राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यक्रमले व्यवहारीक रूपमा राजस्व परिचालनलाई थप प्रभावकारी बनाउन सघाउने कुरा व्यक्त गर्दै कार्ययोजना अनुरूप कार्य अगाडी बढाईने जानकारी गराउनु भयो। अन्त्यमा सहभागी सम्पूर्ण लाई धन्यवाद दिँदै कार्यक्रमको समापन गर्नु भयो थियो । कार्यक्रमको सञ्चालन प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री निमेष मिश्रले गर्नु भएको थियो।

१.५.७ प्रतिवेदनको अन्तिम रूप

गाउँपालिकाका राजस्वसंग सम्बन्धीत मुख्य सरोकारवाला पक्षहरूले मस्यौदा प्रतिवेदन अध्ययन गरी सुझाव तथा सल्लाहरू प्रदान गर्नुभएको थियो। त्यसैगरी मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यक्रमबाट विभिन्न सुझाव तथा सल्लाहरू प्राप्त भएको थियो। यसरी प्राप्त सान्दर्भिक सुझाव तथा सल्लाहरूलाई समावेश गरी यो अन्तिम अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरिएको हो।

१.६ अध्ययनको सीमा

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजना क्षेत्र व्यापक रहेको भएता पनि सीमित स्रोत साधन, पर्याप्त सूचनाको अभाव, सीमित समयका कारण यस अध्ययनका सीमाहरू देहाय अनुसारका रहेका छन्:

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रूपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज प्रतिवेदन भर्चुअल विधी तथा द्वितीयक स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूलाई आधार लिइएको छ। यसका अतिरिक्त गाउँपालिकाका सम्बन्धित प्रतिनिधिहरू, कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकारपक्षहरूसंग भएको छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरू समावेश गरिएको छ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय तथा स्रोत परिचालन सम्बन्धी अध्ययनको लागि उपलब्ध गराइएको फाराम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरू विभिन्न कार्यालयहरूको अभिलेख तथा आंशिक स्थलगत अध्ययनबाट संकलन गरिएको छ। तथ्याङ्क संकलनको लागि विस्तृत स्थलगत सर्भेक्षण कार्य कोभिड १९ का कारण असहज भए पनि लकडाउन केहि खुकुलो भएपश्चात स्थलगत सर्भेक्षण गरिएको छ। यसका बाबजुद पनि आवश्यक पर्ने डकुमेन्टहरू गाउँपालिकाको वेवसाइट, सूचना प्रविधि अधिकृत मार्फत संकलन गरी भर्चुअल बैठकबाट पृष्ठपोषण संकलन तथा योजना तथा कार्यक्रम तय गरिएको थियो।
- गाउँपालिकाको जनसंख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, गाउँपालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरिक संन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्यांकन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि क्रियाकलापहरूले भविष्यको राजस्व संकलनमा असर गर्ने भएता पनि र सफ्टवेयरको व्यवस्था नभएकाले तथ्याङ्कहरू प्रयास मात्रामा प्राप्त हुन सकेन जसका कारण आय प्रक्षेपणमा सैद्धान्तिक आधार लिन सकिएको छैन।

परिच्छेद - दुई: गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

यस परिच्छेदमा आय परिचालन सँग प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित हुन आउने गाउँपालिकाको भौगोलिक, आर्थिक, प्रशासनिक, सामाजिक अवस्था लाई निम्न अनुसार चित्रण गरिएको छ।

२.१ गाउँपालिकाको गठन

बागमती प्रदेश अन्तर्गत दोलखा जिल्लाको दक्षिणी भूभागमा प्रसिद्ध तामाकोशी नदी र खिम्ती खोलाको किनारमा अवस्थित यो तामाकोशी गाउँपालिका विकास र सम्वृद्धिको सम्भावनाका दृष्टिकोणले परिचित छ। साविकका भिरकोट, झुले, जफे, मालु, शहरे, च्यामा र हाँवा लगायत सात गाँउ विकास समितिहरू मिलेर बनेको यस गाउँपालिकाको उत्तरमा बैतेश्वर गाउँपालिका, दक्षिणमा खिम्ती खोला र रामेछापको गोकुलगंगा गाउँपालिका, पश्चिममा मेलुङ्ग गाउँपालिका र पूर्वमा जिरी नगरपालिका रहेका छन्।

२.२ प्रशासनिक विभाजन

भिरकोट, झुले, जफे, मालु, शहरे, च्यामा र हाँवा सहित सात वटा वडामा विभाजित यस तामाकोशी गाउँपालिकाको प्रशासनिक विभाजनलाई तालिका १ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १: वडा कार्यालय सम्बन्धी विवरण

वडा	साविक स्थान	वडा कार्यालय रहेको स्थान	कार्यालय भवनको अवस्था
१	सिंगो भिरकोट गाविस	एक्लेबारी	आफ्नै छ
२	सिंगो झुले गाविस	भतेरेचौर	आफ्नै छ
३	सिंगो जफे गाविस	जामुने	आफ्नै छ
४	सिंगो मालु गाविस	डाँडागाउँ	आफ्नै छ
५	सिंगो शहरे गाविस	पिपलडाँडा	आफ्नै छ
६	सिंगो च्यामा गाविस	डाँडाखर्क	आफ्नै छ
७	सिंगो हाँवा गाविस	भुमेशान	आफ्नै छ
जम्मा:		क्षेत्रफल १५३.०६ (वर्ग कि.मी.)	
श्रोत: गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७७			

तर गाउँपालिकाको भने आफ्नै भवन हाल सम्म निर्माण हुन सकेको छैन। त्यसकालागी आवश्यक पर्ने जग्गाको खोजि भैरहेको छ भने भवन पनि तुरुन्तै निर्माण गर्ने क्रममा रहेको छ। हालको गाउँपालिकाको कार्य सन्चालन वडा नं. ३ को कार्यालय भवनवाट सन्चालित छ।

२.३ भौगोलिक तथा प्राकृतिक अवस्था

दोलखा जिल्लाको तामाकोशी गाउँपालिका ऐतिहासिक, प्राकृतिक तथा भौगोलिक दृष्टिले विविधता युक्त छ। तामाकोशी नदीलाई फन्को मारेर उभिएको यो गाउँपालिकाको हावापानी, भू बनावट र भौगोलिक अवस्थिति झनै महत्वपूर्ण छ। समुद्री सतहबाट ७९५ देखि ३४४९ मिटरसम्मको उँचाइमा अवस्थित यस तामाकोशी गाउँपालिकामा ४ प्रकारको विविधतायुक्त हावापानी पाइन्छ। तामाकोशी गाउँपालिका भित्र रहेका घोर्नांगी थुम्को, लट्टेश्वरी महादेव, गढी, शैलुङ्गको जंगल, हावा, च्यामा र अन्य दर्जनौँ स्थलहरू पर्यटकिय दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण छन्।

यसको तल्लो भागमा केही गर्मी र माथिल्लो भागमा केही ठण्डा हावापानी पाइन्छ। उष्ण मौसम पाइने यस गाउँपालिकाको उँचाइको भूभाग ०.४६ प्रतिशत रहेको छ। पाइन्छ। उपोष्ण मौसम पाइने यस गाउँपालिकाको उँचाइको भूभाग २२.२३ प्रतिशत रहेको छ। समुद्री सतहको १००० देखि २००० मी.को उँचाइसम्म यस प्रकारको हावापानी पाइन्छ। ग्रीष्म ऋतुमा यहाँको तापक्रम २० डिग्रीमाथि पुग्ने गर्दछ भने हेमन्त ऋतुमा ९ डिग्रीसम्म झर्छ भने औसत १२ देखि १६ डिग्रीसम्म रहन्छ। मनसुनी वायुको प्रभावले १५०० देखि १६०० मिलीमिटरसम्म औसत वर्षा हुने गर्छ।

तामाकोशी गाउँपालिकामा सबैभन्दा धेरै ५१.२७% बनजङ्गल क्षेत्रले ढाकेको छ भने कृषि क्षेत्रले ४६% ओगटेको छ र अन्य क्षेत्रहरू भने एक प्रतिशतको हाराहारीमा रहेका छन् (स्रोत: गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७६)।

२.४ जनसंख्याको बितरण

प्रशासनिक हिसाबले सात वटा वडामा विभाजन भई गठन भएको तामाकोशी गाउँपालिकामा सबै जात जातिहरूको मिश्रित बसोबास छ। पालिकाभित्र जम्मा ६४३२ परिवारहरू छन् र सबै परिवारमा गरी २६६१३ जनसंख्या बसोबास गर्दछन्। कुल जनसंख्या मध्ये १३७५२ (६८ प्रतिशत्.५१) पुरुष छन् भने १२८२१ महिला (३२ प्रतिशत्.४८) छन्। जनसंख्याको प्रवृत्तिलाई हेर्दा तामाकोशी गाउँपालिकामा महिलाहरू भन्दा पुरुषहरूको संख्या ९३१ ले बढी छ। लैङ्गिक हिसाबले हेर्दा जनसंख्याको बितरणको राष्ट्रिय संरचना भन्दा यहाँ अलिक फरक खालको देखिन्छ।

तालिका २: जनसंख्या स्थिति

सूचकहरू	विवरण
कुल घर संख्या	६४३२
कुल जनसंख्या	२६६१३
पुरुष	१३७५२

तामाकोशी गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

महिला	१२८२१
तेश्रो लिङ्गी	०

स्रोत:- तामाकोशी गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७७

सातै वडामा बसोबास गर्ने घरधुरीहरूको विवरण र जनसंख्या वितरणको अवस्थालाई निम्न अनुसार बर्गिकरण गरिएको छ।

तालिका ३: वडागत जनसंख्या वितरणको अवस्था

वार्ड	घर संख्या	पुरुष	महिला	जनसंख्या
१	१०२४	१९८२	१८५२	३८३८
२	७३५	१७००	१५८८	३२९२
३	१२९१	२६५३	२४६४	५१२२
४	१०१८	२०९८	१८९६	४००३
५	९६२	२०५५	१९९२	४०५५
६	८९६	२०१०	१८४४	३८५८
७	५०६	१२५४	११८५	२४४५
कुल	६४३२	१३७५२	१२८२१	२६६१३

स्रोत: तामाकोशी गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७७

प्राप्त विवरण अनुसार वार्ड १ मा सबै जात जातिका गरी जम्मा १०२४ घरधुरीको बसोबास छ। त्यसैगरी वार्ड २ र ३ मा बसोबास गर्ने जम्मा घरधुरी क्रमशः ७३५ र १२९१ छन्। वार्ड ३ पालिका कै सबै भन्दा बढी घरधुरी भएको वार्ड हो। वार्ड ४ मा १०१८ घरधुरी बसोबास गर्छन् भने ५, ६ र ७ वार्डमा क्रमशः ८६२, ८९६ र ५०६ घरधुरीको बसोबास छ। पालिका भरिको सबैभन्दा कम घरधुरी रहेको वार्ड ७ हो।

२.५ आर्थिक स्थिति तथा प्रमुख आर्थिक स्रोतहरू

तामाकोशीको अर्थतन्त्र कृषिमा नै आधारित छ। यहाँका बहुसंख्यक परिवार कृषि पेशामा आश्रित रहेका छन्। जम्मा जनसंख्याको ६८.९४ प्रतिशत कृषिमा आश्रित छन् भने कृषि बाहेकका क्षेत्रमा आबद्ध हुने जनसंख्या न्यून छ। पालिका भरी बाट १२३९ जना बैदेशिक रोजगारमा रहेको देखिन्छ भने उद्योग, व्यापारको क्षेत्रमा आबद्ध जनसंख्या ६४५ छ।

तालिका ४: मुख्य पेशागत विवरण

पेशा	वार्ड १	वार्ड २	वार्ड ३	वार्ड ४	वार्ड ५	वार्ड ६	वार्ड ७	जम्मा
कृषि कार्य मात्र गर्ने	१६८	१५०	२७६	१४१	११९	१९९	७३	११२६

तामाकोशी गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

पशु पालन मात्र गर्ने	६६	७७	११५	६९	२५	२७	११	३९०
कृषि तथा पशुपालन	७००	६०३	७९६	६१८	६६५	५११	५४३	४४३६
नोकरी जागिर	४३४	३५३	६५४	५८०	५०८	३२८	१५४	३०११
उद्योग व्यापार	७७	५६	११३	१२८	८४	१२६	६१	६४५
व्यवसायिक कार्य	४३	६३	५६	३२	३२	२७	२०	२७३
ज्याला मजदुरी	२७७	१९१	२३४	२१९	२५६	२९३	२१९	१६८९
वैदेशिक रोजगार	८५	८६	१००	८२	११४	१४२	१२४	७३३
बेरोजगार	१४४	१६१	२०६	१८२	२०९	१९८	१३९	१२३९
अन्य	११७४	९७०	१५९३	१११८	११०२	१२७६	७३०	७९६३
जम्मा जनसंख्या	४२१३	३६१०	५४२९	४३७६	४५१३	४३३५	२७८५	२९२६१

स्रोत: तामाकोशी गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७७

क. औषत आम्दानी विवरण

औषत आम्दानी गणना गर्दा गत एक वर्षको अबधिमा सो घरपरिवारका सदस्यहरूले गरेको नोकरी, ज्याला मजदुरी, अन्न तथा फलफूल तथा अन्य सबै आम्दानी लाई गणना गरिएको छ भने यसमा कुनै पनि खर्च रकम कटाईएको छैन। तामाकोशी गाउँपालिकाका जम्मा घरधुरीहरू मध्ये ५९० (९.१७%) घरधुरी ले वार्षिक ५० हजारभन्दा कम आम्दानी गर्छन् भने १७८७ (२७.८१%) घरपरिवारले ५० देखि १५० हजार सम्म वार्षिक आम्दानी लिने गरेको कुरा तथ्यांक बाट जानकारीमा आएको छ। त्यसैगरी १५० देखि २५० हजारसम्म वार्षिक आम्दानी लिने परिवारको संख्या १७४४ (२७.११%) छ भने २५० देखि ५०० हजारसम्म वार्षिक आम्दानी लिने परिवारको संख्या २०३६ (६५.३१%) रहेको छ। ५०० हजारभन्दा माथि वार्षिक आम्दानी लिने घर परिवार संख्या कति आम्दानी लिन्छन् भन्ने कुरा तथ्यांकमा उल्लेख नभएको देखिन्छ। तामाकोशी गाउँपालिकाको औषत आम्दानी विवरणलाई तालिका नं. मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५: औषत आम्दानी विवरण

परिवारको सरदर वार्षिक आम्दानीको विवरण	वार्ड १	वार्ड २	वार्ड ३	वार्ड ४	वार्ड ५	वार्ड ६	वार्ड ७	जम्मा
५० हजार भन्दा कम	६४	४३	११९	१११	१०२	१२४	२७	५९०
५० - १५० हजार	२३१	१४५	२९१	२११	३४८	३६२	१९९	१७८७
१५० - २५० हजार	३७०	२८८	३६९	३२१	१६८	१३०	९८	१७४४

२५०-५०० हजार	३०३	२३६	४४३	३१६	३२३	२३८	१७७	२०३ ६
५०० हजार भन्दा माथि	१	१	४०	५	२	०	२	५१
उपलब्ध नभएको	५५	२२	२९	५४	१९	४२	३	२२४
जम्मा	१०२ ४	७३५	१२९ १	१०१ ८	९६२	८९६	५०६	६४३ २

स्रोत: -तामाकोशी गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७७

२.६ गाउँपालिकाको मानवीय संसाधन

यस गाउँपालिकाको कार्यालयमा २०७८ आषाढ महिनासम्म कार्यरत कर्मचारीहरूको संख्यात्मक विवरण देहायअनुसार रहेको छः

तालिका ६: गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीको संख्या

स्थायी सेवाका कर्मचारीहरूको विवरण

क्र. स.	नाम	पद	शाखा
१.	निमेष मिश्र	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	
२.	कुश बहादुर जिरेल	पशु चिकित्सक (आठौं)	
३.	राज किशोर यादव	सिभिल इन्जिनियर (सातौं)	प्राविधिक
४.	लिला बहादुर केसी	अधिकृत अधिकृत (छैठौं)	पशु विकास शाखा
५.	विजय लुईटेल	लेखा अधिकृत (छैठौं)	लेखा
६.	सृष्टि केसी	प्रशासन अधिकृत (छैठौं)	प्रशासन
७.	मेनुका बास्कोटा	शिक्षा अधिकृत (छैठौं)	शिक्षा शाखा
८.	राम बहादुर कार्की	लेखा सहायक (पाँचौं)	लेखा शाखा
९.	तेजमाया सुवेदी पोख्रेल	प्रशासन सहायक (पाँचौं)	प्रशासन शाखा
१०.	मञ्जु आचार्य	प्रशासन सहायक (पाँचौं)	प्रशासन शाखा
११.	विधान आचार्य	प्रशासन सहायक (पाँचौं)	प्रशासन शाखा
१२.	गोविन्द डि सि	प्र. स. शिक्षा (पाँचौं)	शिक्षा शाखा
१३.	मनकामना भट्टराई	कम्प्युटर अपरेटर (पाँचौं)	एम आई एस शाखा

१४.	केशव ओली	आन्तरिक लेखा परिक्षक (पाँचौ)	लेखा शाखा
१५.	राम श्रेष्ठ	प्रसासन सहायक (पाँचौ)	प्रसासन
१६.	जिना सुवाल	सब इन्जिनियर	सिभिल
१७.	सृजना दुवाल	सब इन्जिनियर (पाँचौ)	प्राविधिक
१८.	हरिशरण भट्टराई	पशु प्राविधिक (चौथो)	प्राविधिक
१९.	टंक बहादुर सुनुवार	प्रसासन सहायक (चौथो)	प्रसासन
२०.	प्रकाश खनाल	प्रसासन सहायक (चौथो)	प्रसासन
२१.	रितु श्रेष्ठ	प्रसासन सहायक (चौथो)	प्रसासन
२२.	सचिना न्यौपाने	स. महिला निरिक्षक (चौथो)	
२३.	प्रदिप श्रेष्ठ	खा.टे.स.पा. (चौथो)	
२४.	तारा कुमारी पुन	सिभिल ओभरसियर (चौथो)	प्राविधिक
२५.	मनोज कुमार जिरेल	सिभिल ओभरसियर (चौथो)	प्राविधिक
२६.	समिर कल्याण माझी	सिभिल ओभरसियर (चौथो)	प्राविधिक
२७.	उबरास शाह	सिभिल ओभरसियर (चौथो)	प्राविधिक
२८.	लोक बहादुर फुँयाल	का. स.	
२९.	कमल बहादुर सुनुवार	का. स.	

श्रोत: स्थलगत सर्भेक्षण, २०७८ आषाढ

२.७ गाउँपालिकाको भौतिक बिकासको अबस्था

२.७.१ सडक सञ्जाल

तामाकोशी गाउँपालिकामा सडकको अवस्था कालोपत्रे, ग्राभेल, कच्ची, गोरेटो र अन्य सडक गरी जम्मा ६४३२ कि. मि. बाटोको निर्माण भएको छ। जसमा कालोपत्रे ८४६ किलोमिटर, ग्राभेल २६२ किलोमिटर, कच्ची सडक १६५६ किलोमिटर, गोरेटो ३६३१ किलोमिटर र अन्य ३७ किलोमिटर रहेको छ।

तालिका ७: सडक सञ्जालको बिद्यमान अवस्था

सडक/बाटोको किसिम	वार्ड १	वार्ड २	वार्ड ३	वार्ड ४	वार्ड ५	वार्ड ६	वार्ड ७	तामाको शी
---------------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	--------------

तामाकोशी गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

पक्कि/कालो पत्रे सडक	१२७	६	३२१	११८	१२९	१२०	२५	८४६
ग्रावेल सडक	१६	३	१३८	२१	३१	३७	१६	२६२
कच्ची सडक	२७१	२२३	२३८	२८१	२९०	२३८	११५	१६५६
गोरेटो सडक	६०८	५०१	५८०	५८९	५०८	४९६	३४९	३६३१
अन्य	२	२	१४	९	४	५	१	३७
जम्मा	१०२ ४	७३५	१२९ १	१०१ ८	९६२	८९६	५०६	६४३२

स्रोत: तामाकोशी गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७७

२.७.२ बिद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा

यस गाउँपालिकामा बिद्युतको खपत सबैभन्दा धेरै वार्ड नम्बर ३ मा देखिन्छ भनेमा बिद्युतको खपत सबैभन्दा थोरै वार्ड नम्बर ७ मा देखिन्छ यसैगरी बायोग्यासको प्रयोग वार्ड नम्बर ३ मा मात्रै रहेको छ भने अन्य वडामा यसको प्रयोग देखिँदैन यी सबै विवरणलाई निम्न तालिका द्वारा देखाइएका छ।

तालिका ८: बिद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा

उर्जाको किसिम	वार्ड १	वार्ड २	वार्ड ३	वार्ड ४	वार्ड ५	वार्ड ६	वार्ड ७	तामाकोशी
बिद्युत	१००७	७१७	१२६२	१००९	९५९	८९०	४९७	६३४१
मट्टीतेल	११	११	१८	६	१	५	३	५५
सोलार	५	३	५	०	१	०	१	१५
बायोग्यास	०	०	१	०	०	०	०	१
अन्य	१	४	५	३	१	१	५	२०
जम्मा	१०२४	७३५	१२९१	१०१८	९६२	८९६	५०६	६४३२

स्रोत: तामाकोशी गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७७

इन्धनको उपयोगमा काठ, दाउरा, साधारण चुलोको प्रयोग धेरै छ भने बिद्युत, सौर्य उर्जा र गुईठाको प्रयोग शून्य प्राय रहेको छ।

२.२.३ स्वामित्वको आधारमा घर संख्या

स्वामित्वको आधारमा घर संख्यालाई निजी, भाडा, संस्थागत र अन्य गरी चार भागमा विभाजित छन जसमध्ये निजी घरहरू वडा नम्बर ३ मा सबैभन्दा धेरै रहेका छन् भने वडा नं ७ मा सबैभन्दा थोरै रहेका छन् तर घरभाडा वडा नम्बर २ मा सबैभन्दा धेरै रहेको छ भने वडा नं७ मा सबैभन्दा थोरै रहेको छ।

२.२.४ वनावटका आधारमा घरको किसिम

यसैगरी वनावटको आधारमा पनि गाउँपालिकामा रहेका घरहरूलाई वर्गीकरण गरिएको छ जसमा फ्रेम स्ट्रकचर, ढुङ्गा र सिमेन्ट, ढुङ्गा र माटो, लोड वायरिङ, काठको घर, र अन्य गरी छ भागमा वर्गीकरण गरिएको छ। यसमा पनि सबैभन्दा धेरै वडा नम्बर ३ मा नै सम्पूर्ण स्ट्रकचरहरूको धेरै देखिन्छ।

२.२.५ छानोको प्रकारका आधारमा घरधुरी

यसैगरी छानोको प्रकारका आधारमा घरधुरीलाई पनि वर्गीकरण गरिएको छ। यसमा पनि सबैभन्दा धेरै वडा नम्बर ३ मा जस्ता पातावाला घरहरू ११२३ वटा देखिन्छ भने सबैभन्दा थोरै वडा नम्बर ७ मा ४६२ वटा देखिन्छ। यसैगरी अन्य फुस वा खरको/टायल ,खपडा/ढुंगा सिमेन्ट , ढलान /काठ ,फल्याक र अन्यको अबस्था पनि सबै भन्दा धेरै वडा नम्बर ३ मा र सबैभन्दा थोरै वडा नम्बर ७ मा नै देखिन्छ।

परिच्छेद - तीन: राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा उपलब्ध कानुनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको सम्भाव्यतालाई शीर्षकगत रूपमा विस्तृतमा विश्लेषण गरिएको छ। यसबाट गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था तथा सम्भावनाको विस्तृत विश्लेषण पश्चात पहिचान गरिएको मुद्दाहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सम्बोधन गर्ने विश्वास लिइएको छ।

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजस्व अधिकार प्रदान गरेको छ:

- सम्पत्ति कर
- भूमीकर (मालपोत)
- घर बहाल कर
- सवारी साधन कर
- व्यवसाय कर
- मनोरञ्जन कर
- सेवा शुल्क दस्तुर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- दण्ड जरिवाना

संघीय कानून (*स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४*) अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ:

(क) गाउँपालिकाको एकल अधिकार:

अ) कर

- **सम्पत्ति कर:** आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमीकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने। “घरले चर्चेको जग्गा” भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्ने। (*आर्थिक ऐन, २०७७ र केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन, २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था*)

- **भूमि कर (मालपोत) :** आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा लगाउने । तर, सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाउन नपाइने । (आर्थिक ऐन २०७७ बाट संशोधित व्यवस्था)
- **घर जग्गा बहाल कर:** कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा ।
- **व्यवसाय कर:** पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा ।
- **सवारी कर:** टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, विद्युतीय रिक्सामा ।
- **जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर:** आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीड, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत ।

आ) शुल्क

- **बहाल बिटौरी शुल्क:** आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत ।
- **पार्किङ्ग शुल्क:** आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारी साधनलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।

इ) सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुदसम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- आफूले निर्माण, संचालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा (खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायमशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क ।
- सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क ।

ई) दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर:
 - एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग।

- ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन्तथा उपयोग
- नक्सा पास दस्तुर
- पञ्जीकरण व्यवस्थापन दस्तुर
- वडा मार्फत्गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

उ) बिक्री गर्न सक्ने (केही नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन २०७७ बाट संशोधित व्यवस्था)

- गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री गर्न सक्ने ।
- गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको बिक्री गर्न सक्ने ।
- यस्तो बिक्रीबाट प्राप्त रकम गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ऊ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने

- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।
- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

वन ऐन, २०७६

प्रमाणीकरण मिति
२०७६।०६।२७

संवत् २०७६ सालको ऐन नं. १२

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कार्ययोजना डिभिजनल वन अधिकृतले जाँचबुझ गरी उपयुक्त देखिएमा स्वीकृत गर्नेछ ।

वनको विकासको लागि खर्च गर्नु पर्ने: (१) उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको वार्षिक आयबाट कम्तीमा पच्चीस प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यमा खर्च गरी बाँकी रहेको रकमको कम्तीमा पचास प्रतिशत रकम सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तिकरण तथा उद्यम विकास कार्यमा खर्च गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खर्च गरी बाँकी रहेको रकम उपभोक्ता समूहको हितमा प्रयोग गरिनेछ ।

(ख) प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (दफा ११ (४)):

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खननरोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- खानेपानी महसुल
- स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क
- स्थानीय स्तरमा जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र बजार व्यवस्थापन
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति
- स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण
- इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण
- स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता

संघीय कानून (अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४) ले स्थानीय तहलाई निम्नअनुसार वित्तीय अधिकार प्रदान गरेको छ:

१) एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था (आर्थिक ऐन २०७७ बाट संशोधित व्यवस्था)

(क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय

रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाँउपालिका वा गाँउपालिकाले लगाउने र उठाउने

(ख) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाँउपालिका वा गाँउपालिकाले उठाउने ।

(ग) मनोरञ्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाँउपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने

(घ) विज्ञापन करको दर गाँउपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने

(ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करबाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाँउपालिका वा गाँउपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रूपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

(ङ) प्रदेशले सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

- प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँड गरिने

- आयोगले निर्धारण गरेको निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई बाँडफाँड गर्ने
- प्रदेशले मासिक रुपमा सम्बन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने

२) राजस्व बाँडफाँड

- नेपाल सरकारले संकलन गरेको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने
 - आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँड हुने
 - स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुन
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक स्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत
 - प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने

३) अनुदान

- वित्तीय समानीकरण अनुदान: खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिसमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- सशर्त अनुदान: कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- समपूरक अनुदान: पूर्वाधार विकाससम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- विशेष अनुदान: कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट

४) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा वैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिव कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम बाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन्।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक व्यवस्था)

- कर नलाग्ने: कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट सञ्चालित परियोजनाबाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र ।
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफ्नै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीबाट गर्न सक्ने ।

३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

गाउँपालिकालाई प्राप्त कानुनी अधिकारको आधारमा सम्भाव्य आय शिर्षकहरूको परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले गाउँपालिकामा सम्भावना भएका आय शिर्षकहरूको संभाव्यता, संकलनको अवस्था तथा दरको निर्धारणको अवस्थालाई देखाउँछ ।

तालिका ९: गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र. स.	आयका शिर्षक	सम्भावना	दर निर्धारण	संकलन
क. करतर्फ				
१.	भूमि कर (मालपोत)	छ	छ	छ
२.	सम्पत्ति कर	छ	छ	छ
३.	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	छ	छ	छ
४.	घर जग्गा बहाल कर	छ	छ	छ
५.	व्यवसाय कर	छ	छ	छ
६.	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	छ	छ	छैन
७.	विज्ञापन कर	छैन	छैन	छैन
८.	मनोरञ्जन कर	छैन	छैन	छैन
ख. गैर कर तर्फ				
९.	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री	छ	छ	छ
१०.	काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	छ	छ	छ
११.	नक्सापास दस्तुर	छ	छ	छ
१२.	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	छ	छ	छ
१३.	बहाल विटौरी शुल्क	छ	छ	छैन

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

१४.	पार्किङ्ग शुल्क	छैन	छैन	छैन
१५.	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट आय	छैन	छैन	छैन
१६.	अस्पताल संचालन	छैन	छैन	छैन
१७.	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छैन	छैन	छैन
१८.	स्थानीय खानेपानी महसुल	छ	छ	छैन
१९.	स्थानीय विद्युत्महसुल	छ	छ	छैन
२०.	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिप फ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क	छैन	छैन	छैन
२१.	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वृत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल आदि)	छ	छ	छैन
२२.	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म)	छ	छ	छैन
२३.	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग शुल्क	छ	छ	छैन
२४.	वडामार्फत् गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	छ	छ
२५.	दण्ड जरिवाना	छ	छ	छ

श्रोत: स्थलगत सर्भेक्षण, २०७८

३.३ आन्तरिक स्रोततर्फका राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

३.३.१ स्थानीय कर राजस्व

क. एकिकृत सम्पत्ति कर

हालको अवस्था:

यस गाउँपालिकाले हाल सम्म वर्तमान कानुनी प्रावधान अनुरूपको सम्पत्ति कर पुर्ण रुपमा लागु गर्न सकेको छैन। विगतको आ.व. २०७५/७६ देखि सम्पत्ति कर/एकीकृत सम्पत्तिकर लागु गर्ने उद्देश्य अनुरूप सम्पत्ति कर सम्बन्धि तालिम कार्यक्रम संचालन गर्नुका साथै आवश्यक सफ्टवेयर जडान गरिएको भएतापनि सम्पत्ति कर गाउँपालिकाले मालपोत(भुमि कर) को शिर्षकबाट संकलन गर्दै आएको छ। आर्थिक ऐनको अनुसूचीमा भुमिकर (मालपोत)लाई मालपोत दस्तुर भनेर भुमिकर (उद्योग क्षेत्र) र भुमिकर (खेत पाखोलाई अब्बल, दोयम, सिम चाहर) मा वर्गीकरण गरी कर उठाउने गरिएको भएतापनि अनुसूचि २ मा सो अनुसार बर्गिकरण गरिएको छैन। तर दर निर्धारण गर्दा भुमिकर (उद्योग क्षेत्र) खेत र वारिमा मात्र वर्गिकरण गरिएको छ। साथै वनावटका आधारमा घरको पनि वर्गिकरण गरिएको छ। यसमा फ्रेम स्ट्रक्चर, ढुङ्गा र सिमेण्ट, ढुङ्गा र माटो, लोड वायरिङ, काठको घर र अन्य गरि वर्गिकरण गरिएको छ। गत आ.व. २०७७/७८ मा यस शिर्षकमा एकिकृत संपत्ति कर अन्तर्गत रु.४,९९,५४१ संकलन भएको देखिन्छ।

आगामि आ.व. २०७८/७९ मा यस शिर्षकमा रु. १२,०६,०००/- उठ्ने अनुमान गरिएको छ। सोही आ.व.देखि लागु हुने गरि एकीकृत सम्पत्तिकरको प्रावधानमा परिमार्जन गरिए संगै केही अन्यौलताका कारण यो करलाई छुट्टै लागु गर्न केहि असहज भएको छ।

संभाव्यता:

गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण अनुसार यहाँ कुल ६४३२ घरधुरी रहेका छन् । विद्यमान कानूनी व्यवस्था अनुसार घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने व्यवस्था रहेको हुँदा कुल ६४३२ घरधुरीलाईनै कुल सम्पत्ति करदाता संख्या कायम गरिएको छ । तसर्थ गाउँपालिका प्रोफाइल २०७८ मा उल्लेख भए वमोजिम कुल घरधुरीका स्वामित्वमा भएका घरहरुलाई कच्ची र पक्की गरि ५ समूहमा विभाजन गरीएको छ। यी ५ किसिमका घरधुरीलाई एकिकृत सम्पत्ती करको दायरामा राख्न सक्ने हो भने यसबाट क्रमशः रु. ४६९७००० उठ्ने देखिन्छ।

सुधारका पक्षहरू:

सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाले गर्नुपर्ने विषयहरू निम्नअनुसार रहेको देखिन्छ:

- चालु आ.व.को आर्थिक ऐनमा घरको वर्गिकरण पुजिगत रुपमा नभएर घरको तलाको रुपमा मात्र रहेकाले आगामि बर्षमा त्यसलाई सञ्चार अगाडि बढनु पर्ने देखिन्छ।
- घर करको रुपमा लिइएको सम्पत्ति करलाई सम्पत्ति कर नै उल्लेख गरी प्रगतिशिल करको दर निर्धारण गरि समावेश गर्ने ।
- सम्पत्ति कर सम्बन्धी पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूका लागि तालिम संचालन गर्ने ।
- सम्पत्ति कर सम्बन्धी आम जनताहरूलाई सञ्चारका विभिन्न माध्यमबाट सूचित गर्ने।
- सम्पत्ति कर सम्बन्धी सफ्टवेयर सबै वडाहरूका कम्प्युटरमा राखेर त्यसै शिर्षक अनुसार रकम संकलन गर्ने।
- सम्पत्ति करलाई घर करको शिर्षकमा नराखि सम्पत्ति करको शिर्षकमा राख्नुपर्ने ।

ख मालपोत (भूमि कर)

हालको अवस्था

गाउँपालिकाको आ.व.२०७७ को आर्थिक ऐनको अनुसुची २, दफा (३) बमोजिम भूमि कर/घर जग्गा कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ भनी उल्लेख गरिएको छ । तर कर संकलन गर्दा मालपोत (भूमि कर) पनि सम्पत्ति करकै शिर्षक अन्तरगत मालपोत करलाई मालपोत दस्तुर शिर्षक दिएर बारी र खेतलाई परम्परागत विधि अनुसार अब्बल, दोयम, सीम र चाहार गरी चार/चार समूहमा जग्गाको वर्गिकरण गरिएको छ। जस अनुसार अब्बल खेतको प्रति रोपनी रु. १० र प्रती रोपनी बारीको रु. ७, दोयम खेतको प्रति रोपनी रु. ७ र प्रती रोपनी बारीको रु. ५, सिम खेतको प्रति रोपनी रु. ५ र प्रती रोपनी बारीको रु. ३, चाहर खेतको खेतको प्रति रोपनी रु. ३ र प्रती रोपनी बारीको रु. १ कायम गरिएको छ । यसै गरी भूमिकर (उद्योग क्षेत्र) खेतको रु. १० र प्रती रोपनी बारीको रु. ३ तोकेको छ भने भूमि कर (अब्वल) बँझो राखेमा प्रति रोपनी खेतको रु. १० र प्रती रोपनी बारीको रु. ३ सम्म भूमि कर निर्धारण गरेको छ । तर एकिकृत संपत्ति करकै शिर्षक अन्तरगत कर ऊठेको छ। त्यसैले एकिकृत संपत्ति कर आ. व. २०७६/७७ मा रु. ४,९९,००० संकलन भएको देखिन्छ ।

संभावना

गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल १५३.०६ बर्ग कि. मि. (३००८६२.७ रोपनी) रहेको छ । जसको लगभग ४३% भूमि खेतियोग्य रहेको छ । यस हिसाबले गाँउपालिकामा करिब १२६३६२.३ रोपनी खेतियोग्य कृषि जमिन रहेको अनुमान छ जसमा खेतको क्षेत्रफल ६०% र बारीको क्षेत्रफल ४०% रहेको अनुमान गरिन्छ । गाँउपालिकाले तोकेको मालपोत दर अनुसार जग्गाको कृषि भूमिको विभाजन गर्दा आगामि आ.व. २०७८/७९ मा रु. ७,०५,५२२ संकलन गर्न सक्ने संभावना रहेको छ । तर हाल कायम गरिएको दरलाई परिमार्जन गरी प्रति रोपनी खेतको औसत रु. २५ र प्रति रोपनी बारीको औसत रु. १५ कायम गर्दा भूमि करबाट रु. २६५३६०८ संकलन गर्न सक्ने संभावना रहेको देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

यस सम्बन्धमा सुधारका पक्षहरू देहायअनुसार छन्:

- मालपोत कार्यालयसँग समन्वय गरी गाउँपालिकामा जग्गा धनी र जग्गाको तथ्याङ्क अभिलेखीकरण गर्ने ।
- मुख्य बजार क्षेत्र तथा सडक पहुँच भएका बढी मूल्य जाने क्षेत्रमा करको दर बढी र बस्ती तथा सडकको पहुँच नभएका क्षेत्रमा करको दर कम निर्धारण गर्ने ।
- मालपोतको दर निर्धारण गर्दा प्रगतिशील कर प्रणाली अवलम्बन गर्ने।
- कर उठाऊदा पनि यसै शिर्षक अन्तर्गत उठाउने।

ग. घरजग्गा बहाल कर

हालको अवस्था

गाउँपालिकाको चालू आर्थिक ऐनको दफा ४ तथा अनुसुची ३ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहाल दिएकोमा सम्बन्धित घरधनिबाट कुल घरबाहल करको १०% घरबहाल कर लगाई असुल उपर गरिनेछ भन्ने उल्लेख गरेको छ । यो गाउँपालिकामा घर बहालमा रहने परिवारको संख्या ११७ रहेको छ तर घरजग्गा बहाल करको दायरामा संपुर्ण ११७ घर परिवारलाई नै ल्याउन सकिएको छैन। यो आर्थिक वर्षमा यस शिर्षकमा रु १,४७,२५४.४५ संकलन भएको देखिन्छ।

संभाव्यता

यस गाउँपालिका भित्र व्यवसायिक प्रयोजनको लागि ठूला भवनहरू भने छैनन । आवसीय प्रयोजनको लागि बनेका घरहरूमा नै व्यापारिक गतिविधिहरू भएको देखिन्छ । यस गाउँपालिका क्षेत्रमा न्यून घर तथा जग्गा मात्र बहालमा रहेका छन्। गाउँपालिकाको प्रोफाइल अनुसार प्रतेक वार्डमा कच्चि घरहरू, पक्कि घरहरूको लगत संकलन जम्मा ११७ घर परिवारको गरिएको भएतापनि यसलाई कडिकडाऊ गर्न भने सकिएको छैन। यसप्रकार गाउँपालिकामा उल्लेखित ११७ परिवारले भाडा बापत औसत मासिक रु. १०४.८८ का दरले मात्र घरबहाल कर तिरेको देखिन्छ तर उक्त रकम अत्यन्तै न्यून भएकाले यसमा बृद्धि गर्न सकिने आधार प्रसस्त मात्रामा देखिन्छ। बाहाल करलाई प्रभावकारी बनाउने ह भने पनि रु. २,६९,६६० जति बाहाल कर असुली हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

- बहालमा भएका घरजग्गाको लगत संकलन गरी व्यवसाय दर्ताको माध्यमबाट अद्यावधिक गर्ने र सम्पत्ति करसंग आवद्ध गर्ने ।

- घर तथा जग्गा धनि र वहालवालाहरू बिचको वहाल सम्झौता अनिवार्य गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल रकम मूल्यांकन गर्न संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा प्रति वर्गफिटका दरले वहाल मूल्य निर्धारण गर्ने र सो बमोजिम वहाल रकम निर्धारण गरी कर संकलन गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल कर संकलन कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।

घ. व्यवसाय कर

हालको अवस्था

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनको दफा ५ मा व्यापार, व्यवसाय र सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । अनुसूची ४ मा विभिन्न व्यवसायमा लाग्ने व्यवसाय कर सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ । गाँउपालिकाले १६ वटा विभिन्न समुह अन्तर्गत १०९ वटा शिर्षकमा व्यवसायकरलाई बर्गिकरण गरेको छ। जसलाई व्यवसायको पुँजी लागतका आधारमा करको दायरा निर्धारण गरिएको छ । यस गाँउपालिकाले आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा कृषि तथा पशुजन्य बस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर शिर्षकमा रहेर रु. ५५, ००० आय संकलन गर्ने अनुमान गरिएको भएता पनि यस अन्तर्गत कुनै पनि रकम ऊठेन भने अन्य कर अन्तर्गत ४०,८९,६६२.४० रकम असुल गरेको देखिन्छ।

संभावना

गाँउपालिकाका जनप्रतिनिधिहरू र कर्मचारीहरूसंगको छलफल अनुसार यस गाँउपालिकामा ठूला स्तरका उद्योगहरू नभएतापनि स-साना स्तरका व्यवसायहरू संचालमा रहेका छन् । चिया खाजा घर, रेष्टुरेन्ट, खाद्य पसल, कस्मेटिक पसल, निर्माण सामाग्री पसल, औषधी पसल, लत्ता कपडा पसल, जुत्ता चप्पल पसल, मासु पसल, मर्मत संभार सेवा (मोटरसाईकल, टीभि, रेडियो, मोवाईल) आदि व्यवसायिक इकाईहरू रहेका छन् । त्यस बाहेक केही लघु तथा घरेलु स्तरमा कुटानी पिसानी मिल समेत रहेका छन् । आर्थिक सर्वेक्षण २०१८ का अनुसार गाँउपालिकामा ५३३ वटा विभिन्न प्रकारका व्यवसायहरू दर्ता भै संचालनमा रहेको देखिन्छ । जसमा थोक तथा खुद्रा व्यापारको संख्या नै २५१ छ भने हाल यो संख्या निक्कै बढेको देखिन्छ । गाँउपालिकासँग भएको छलफल र आर्थिक सर्वेक्षणको उपलब्ध व्यवसायको संख्यालाई लेखाजोखा गरी गाँउपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसारको दररेट हेर्दा व्यवसायीको कर तिर्ने सामर्थ्य अनुसार व्यवसाय करको सम्भाव्यता निम्न अनुसार आँकलन गरिएको छ:

तालिका १०: व्यवसाय करको अनुमानित प्रक्षेपण

क्र. सं.	करदाता *	संख्या *	औसत करको दर (रु.)	संभावित आय (रु.)
१	लघु तथा घरेलु उद्योगहरू	५८	५०००	२९००००
२	स-साना होटल रेष्टुरेन्ट तथा खाजा घर	६७	१५००	१००५००

३	कृषि, वन तथा मत्स्यसंग सम्बन्धित व्यवसाय	६३	१५००	९४५००
४	मर्मत सभार सेवा (मोटरसाईकल, टीभि, रेडियो, मोवाईल)	२२	१५००	३३०००
५	संस्थागत स्कुल	२	१००००	२००००
६	नीजि क्लिनिक तथा फार्मेसी	२१	३०००	६३०००
७	निर्माण	४९	५०००	२४५०००
८	साना तथा खुद्रा व्यापार	२५१	१०००	२५१०००
	कुल	५३३		१०९७०००

स्रोत: आर्थिक सर्वेक्षण, २०१८

गाउँपालिकामा दर्ता भएका व्यवसायहरूको विवरणका आधारमा व्यवसायको संख्या उद्योग, व्यापार र व्यवसायिक कार्यमा आबद्ध जनसंख्या ६४५ र २७३ गरि जम्मा ९१८ अनुमान गरिएको छ। तर सम्पूर्ण व्यवसायिक व्यक्तिहरूलाई यसमा समाहित गर्न सक्ने हो भने यसबाट मात्रै पालिकाले ४,४५४.९६ को वार्षिक औषतलाई बृद्धि गर्न सक्तछ। तर पनि सो अनुसार कर संकलन गर्न सकिएको छैन। यदि व्यवसाय कर लाई प्रभाकारी बनाउने हो भने यसबाट रु. १०९७००० उठ्ने आकलन गरिएको छ।

सुधारका पक्षहरू

गाउँपालिकाको व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ:

- गाउँपालिकामा संचालित व्यवसायहरूको करको दर वस्तुपरक बनाई आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- सबै व्यवसायीलाई व्यवसाय दर्ताको आह्वान गर्ने तथा व्यवसाय दर्ताका लागि घुम्ती शिविरलाई हरेक वर्ष निरन्तरता दिने ।
- एकै प्रकारको व्यवसायलाई व्यवसायमा भएको लगानी तथा कारोवारको आधारमा ठूला, मझौला र साना (क, ख, ग) वर्गमा वर्गीकरण गरी करको दरमा परिमार्जन गर्ने ।
- कर शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- व्यवसाय कर प्रशासनमा पुरस्कार र दण्ड दुवैको व्यवस्था गर्ने।
- कर भुक्तानी प्रणालीलाई बैंक मार्तफ र अनलाईन गर्ने ।

ड. विज्ञापन कर/मनोरञ्जन कर

हालको अवस्था

यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा विज्ञापन कर/मनोरञ्जन कर सम्बन्धी व्यवस्था संगै करको दर समेत उल्लेख गरिएको छ । विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक,

सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार-प्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ। साथै मनोरञ्जन कर पनि संघीय कानून अनुसार यो प्रदेश सरकारसंग बाँडफाँड हुने कर हो । विज्ञापन कर/मनोरञ्जन कर को दर निर्धारण तथा संकलन गाउँपालिकाले गरी संकलित रकममध्ये ४० प्रतिशत प्रदेश सरकारलाई दिनु पर्दछ । पर्यटकीय सम्भावना, अन्य मनोरञ्जनको सुविधा उपलब्ध गर्न सक्ने संभावना रहेता पनि विज्ञापन सामग्री साथै मनोरञ्जनको सुविधा उपलब्ध नभएकाले आगामी वर्षका लागि कुनै अनुमान गरिएको छैन।

संभावना:

गाउँपालिका क्षेत्रमा हुने विज्ञापन/ मनोरञ्जन को सुविधा सामग्री सम्बन्धी आवश्यक तथ्यांक नभएकाले यस शीर्षक अन्तर्गत कुनै रकम पालिकाले प्राप्त गरेको छैन।

सुधारका पक्षहरू:

- विज्ञापन/ मनोरञ्जन सामग्री तथा प्रयोग हुन सक्ने स्थानहरूको यथार्थ तथ्याङ्क संकलन गर्ने ।
- संकलित विवरण अनुसार विज्ञापन/ मनोरञ्जन करको दर निर्धारण गर्ने ।
- न्यूनतम संकलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी कर निर्धारण गर्ने ।

३.३.२ गैर कर राजस्व

क) बिक्रीबाट प्राप्त रकम (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री)

हालको अवस्था:

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७५ को दफा ६२ क थप गरी गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान राखेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा भएको यस संशोधनसँगै संघीय कानूनमा स्रोत बाँडफाँडको अर्को स्पष्ट कानुनी व्यवस्था नभएसम्म यस शीर्षकको राजस्व गाउँपालिकाको एकल अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने देखिन्छ। साविकमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको मात्र व्यवस्था भएकोमा यस संशोधनसँगै वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको समेत व्यवस्था भएको छ र आवश्यकता अनुसार यी दुई अध्ययनको सिफारिशका आधारमा स्थानीय तहले ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो वा स्लेट बिक्री गर्न सक्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।

तसर्थ गाउँपालिका स्वयंले बिक्री दर निर्धारण गरि बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान भएपनि हालसम्म यो प्रावधान लागु भएको छैन । गत आर्थिक ऐनमा प्रदेश कानून अनुशार दहत्तर, बहत्तर आदिको संकलन तथा बिक्री गरी

बिक्री शुल्क लगाइने र असूल उपर गर्ने व्यवस्था गरिएको छ। गाउँपालिकाले विभिन्न सम्भाव्य स्थानहरूको प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण (IEE) गरि उत्खनन गर्न सकिने प्रावधान राखेको छ। यसमा गाउँपालिकाले दहत्तर बहत्तर शिर्षकबाट २०७७/७८ मा जम्मा रु. २ करोड ३६ लाख ११ हजार ३५९९ संकलन गरिएको छ भने अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री (ढुङ्गा, गिट्टि, बालुवा बिक्री) बाट यो आर्थिक वर्षमा रु. ६९,१७,०००।- उठेको छ।

सम्भावना

गाउँपालिका भित्र रहेका खोला तथा नदिमा बालुवाको मुख्य स्रोत रहेको र गाउँपालिकाले सोही बमोजिम तामाकोशी नदिबाट ढुंगा, गिट्टी, बालुवा बिक्री गरिरहेको छ। तर चालु आर्थिक वर्षमा भने कोभिड-१९ का कारण आम्दानी घटन सक्ने देखिन्छ। आगामी वर्षका लागि गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेको तामाकोशी नदि र अन्य क्षेत्रहरूमा वातावरणीय परिक्षण गरी ठेक्का लगाउन सकेमा यस शिर्षकबाट थप आय वृद्धि हुनगर्ई करिब रु. १०१३४००० जति वार्षिक आय संकलन हुने देखिन्छ।

सुधारका पक्षहरू

- वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेका मापदण्डभित्र रहेर उत्खनन्तथा बिक्री कार्यका लागि गराउन ठेक्का आव्हन गर्ने।
- संकलन कार्यको नियमित रूपमा अनुगमन गरी अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेको मापदण्डभित्र मात्र रहेर उत्खनन्हुने कार्य सुनिश्चित गर्ने।
- ठेक्का नलाग्ने अवस्था भएमा गाउँपालिका स्वयंले अमानतबाट संकलन गर्न सक्ने व्यवस्थाका बारेमा आवश्यक प्रावधान सहित निर्णय गर्ने। प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गरी ठेक्का नलागुञ्जेलका लागि गाउँपालिका स्वयंले अमानत मार्फतकम संकलन गर्ने।
- गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा नियम विपरित गर्ने ठेकदारलाई कारवाही गर्ने र ठूलो परिमाणमा दण्ड जरिवाना गर्न सकिने प्रावधान समावेश गर्ने।

ख) बहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्था:

गाउँपालिकाले आफूले रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटबजार र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग गरेवापत बहाल विटौरी शुल्क लगाउन पाउने कानुनी व्यवस्था छ। यस गाउँपालिका क्षेत्रमा बहाल विटौरी शुल्क उठाउने गरिएको छैन। यस सम्बन्धी व्यवस्था आर्थिक ऐनको दफा १० को अनुसूची (९) मा भए बमोजिम असूल उपर गरिनेछ भनी स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरिएको छ।

संभावना:

गाउँपालिकाले आवश्यक पहल गरेको खण्डमा यस शिर्षक अन्तर्गत जफे एरियाका लागि रु. ५०० र अन्य आसपासका क्षेत्रका लागि रु. ३०० तोकिय पनि यस शिर्षकबाट वाट कुनै रकम संकलन गर्न सकिएको छैन तर आगामि आ.ब. मा यसलाई आफ्नै शिर्षकमा राखेर यसबाट करिब रु. १००००० जति संकलन हुने अनुमान गरिएको छ।

ग) घर नक्सा पास दस्तुर

हालको अवस्था:

पालिकाको आर्थिक ऐन २०७७ को दफा १३ मा स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट अनुसूची १३ मा तोकिएको दर अनुसार सेवा शुल्क तथा दस्तुर संकलन गर्ने व्यवस्था गरेको छ । नक्सा पास गर्नुपर्छ भन्ने भावनाको विकास भएता पनि यस शिर्षकमा यो आर्थिक बर्षमा जम्मा रु. १७,६७४ मात्र रकम संकलन भएको छ। जबकि यस शिर्षकबाट उठ्ने रकमको अनुमान भने रु. १० लाख रहेको थियो। तर आगामि बर्षबाट नक्सा पास गर्दा हुने बिभिन्न सरकारी सुबिधा प्राप्त गराउन सकिने आधार निर्माण गराई यसबाट राजस्व उठाउन सकिन्छ। आगामि आ.ब. मा यस शिर्षक वाट रु. १०९३३० उठ्ने प्रक्षेपण गरिएको छ। तर संपुर्ण लगत उठाउन सक्दा तलको तालिका अनुसार राजस्व उठाउन सकिने छ।

सम्भावना:

नयाँ निर्माण हुने सबै घरहरूको विद्यमान कानुनी व्यवस्थाअनुसार नक्सापास र पहिल्यै निर्माण भइसकेका घरहरूको हकमा आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरी अभिलेखीकरण गर्नु आवश्यक हुन जान्छ । गाउँपालिका संगको छलफलका क्रममा प्राप्त तथ्यांक अनुशार आगामी आ.व.मा नयाँ घरहरूले नक्सापास इजाजत लिने र करिब १०२४ वटा घरहरू अभिलेखीकरणमा आउने अनुमान गरिएको छ । यसैलाई आधार बनाउँदा पनि दस्तुर संकलनको अनुमान तल तालिकामा दिए अनुसारको संभावना देखिन्छ।

तालिका ११: नक्सापास दस्तुर वाट राजस्व उठ्न सक्ने अबस्था

घरको प्रकारको किसिम	संख्या	ब. फि. (अनुमानित)	दर (रु.प्रति व.फि.)	राजस्व रकम
आर.सी.सी. घर	१४७	१६००	२००	२३५२००
हुंगा र सिमेन्ट	४९८७	५००	१५०	२४९३५००
हुंगा र माटो	११९८	३५०	१००	४१९३००
लोड वाइरिंग	६३	२५०	२०	१५७५०
काठको खमम्बा/काठको घर	२०	२५०	१०	५०००
अन्य	१७	२५०	१०	४२५०
जम्मा	६४३२			३१७३०००

स्रोत: तामाकोशी गाउँपालिका पार्श्वचित्र, २०७७

सुधारका पक्षहरू:

घर अभिलेखीकरण तथा नक्सापास प्रक्रियाले भवन निर्माण प्रक्रियालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी बनाउने तर्फ पहल गर्न जरुरी देखिन्छ।

- घर अभिलेखीकरणका लागि मालपोत संकलन कार्यसँग आवद्ध गरी वार्षिक रुपमा अभियान सञ्चालन गर्ने।
- मापदण्ड तथा कार्यविधि अनुसार नक्सापास प्रावधान लागु गर्ने।
- घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण गरि समयानुकुल परिमार्जन गर्दै जाने।
- नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने।

घ) सिफारिस दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

हालको अवस्था

स्थानीय तहले विभिन्न किसिमका सिफारिस दस्तुर लिने गरेको छ। सोहि मुताविक यो पालिकाले पनि यस अन्तर्गतका विभिन्न शिर्षक अन्तर्गत रहि शुल्क उठाउने गरेको छ। आर्थिक ऐनको दफा १३ मा गाउँपालिकाले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेको अनुसूची १२ मा इजाजत सेवा सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ। आ.व. २०७६/७७ मा यस शिर्षकमा रु २,००,००० उठ्ने अनुमान गरेको भएता पनि यसवाट रु. ३,२३,७५३ संकलन भएको छ भने आगामि आ.व. मा १०% ले वृद्धि हुदा पनि रु ३,५६,१२८ संकलन हुने छ। तर अर्थशास्त्रिय गणितको सहायतावाट प्रक्षेपण गर्दा आगामि आ.व. मा यस शिर्षकवाट रु. २,१२,००० मात्र उठ्ने आँकलन गरिएको छ।

सम्भावना: गाउँपालिका क्षेत्रमा संचालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ संचालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिन सकिने कानुनी व्यवस्था छ। आगामि आ.व. मा यस शिर्षकवाट रु. ६७,०००।- मात्र उठ्ने अनुमान गरिएको छ। यसमा क्रमश आम्दानिमा घटदै गएको देखिन्छ किनकि यस शिर्षकवाट अहिले सम्म कुल रुपमा रकम उठ्ने गरेको थियो भने आगामि दिन देखि अन्य शिर्षक वाट पनि रकम उठ्ने हुनाले यस्तो हुनेछ।

सुधारका पक्षहरू:

- दर्ता तथा अनुमतीका लागि छुट्टै कार्यविधि तर्जुमा गर्ने।

- आर्थिक ऐनमा दर्ता तथा अनुमति दस्तुरको दर निर्धारण गर्ने ।
- नयाँ व्यवसाय वा कारोवार सञ्चालन गर्नुपूर्व दर्ता तथा अनुमति प्रमाणपत्र अनिवार्य गर्ने ।
- अनुमति नलिई सञ्चालनमा रहेका व्यवसायलाई नियमित गर्न दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।

ड) सेवा शुल्क दस्तुर:

हालको अवस्था:

गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मा दफा १३ मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा बाट संकलन गरिआएको छ । आर्थिक ऐनले सेवा शुल्क शीर्षकमा विभिन्न शीर्षकमा विभिन्न किसिमका शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । यसमा विशेष गरि ब्यक्तिगत घटना दर्ता, नाता प्रमाणित, र अन्य गरि बर्गिकरण गर्दा यसबाट आर्थिक वर्ष २०७६/७७ मा रु. ५३२१५, ४५,०९० र ९,०३,९३२ गरि जम्मा रु. १०,०२,२३७ ऊठेको छ। यसैलाई आधार बनाई आगामि आ.ब. मा १०% ले मात्र बृद्धि भयो भने पनि रु. ११,०२,४६० रकम उठाउन सकिनेछ।

सम्भावना:

कार्यशालाका दौरान गरिएको छलफल अनुशार गाउँपालिकाका ७ वटा वडाहरूले औसत ३०० का दरले वार्षिक ३४०० वटा शुल्क लाग्ने सिफारिश गर्ने अनुमान गरिएको छ। त्यस्ता सिफारिशहरूबाट औसत रु. ३२५ का दरले पनि आगामि आ.ब. मा यसबाट जम्मा रु. ११ लाख ०५ हजार संकलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा दस्तुरहरूको वर्गीकरण गरी दस्तुरका दर निर्धारण गर्ने ।
- सिफारिस तथा दस्तुरहरूको छुट्टाछुट्टै रेकर्ड राख्ने ।
- सिफारिश वा प्रमाणित गर्नु पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने ।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने ।
- वडाबाट संकलित दस्तुरहरू शीर्षकसहितको विवरण तयार गर्ने ।

च) सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय:

हालको अवस्था:

हाल यस शीर्षकमा गाउँपालिकाले भारी उपकरण सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि-२०७५ बनाई जेसिवी भाडामा लगाई आमदानी गर्ने लक्ष्य राखेको छ। यसको शिर्षक वाट रकम संकलन देखिदैन। विद्यमान भौतिक स्रोतहरूको प्रयोगको दर रेट आर्थिक ऐनमा तोकिएको पनि छैन ।

सम्भावना:

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरूका बहाल परिचालन सम्बन्धमा आवश्यक तथ्याङ्कको आधारमानभएकाले आगामी आ.व.मा देहायअनुसार आम्दानी गर्न सक्ने अनुमान गरिएको छ:

तालिका १२: सरकारी स्वामित्तको बहाल र बिक्रीबाट हुने संभाव्य आयको विवरण

क्र.स.	स्वामित्तको रहेको सम्पति	अनुमानित आय (रु)
१	जेसीभि (व्याक हो लोडर) भाडा	५०००००
२	वैठक हल भाडा	२५०००
३	प्रोजेक्टर भाडा	१५०००
४	राजपत्र, पुस्तक, नक्शा विक्री	१००००
५	बोलपत्र फाराम बिक्री	१५००००
	जम्मा	७,००,०००

सुधारका पक्षहरू:

- गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण यकिन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने।
- गाउँपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने।
- कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालना भए नभएको आवधिक रूपमा अनुगमन गर्ने।

परिच्छेद - चार: आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा अवस्था

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय संकलनको अवस्थालाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ। यसले गाउँपालिकाको आय संकलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

गाउँपालिकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि कार्यपालिका बैठकले उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा देहायअनुसार राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ:

तालिका १३: राजस्व परामर्श समिति

क्र.सं.	समितिका व्यक्तिहरू (पद)	समिति (जिम्मेवारी)
१	उर्मिला खड्का	संयोजक
२	होम बहादुर खड्का	सदस्य (वडा नं. ४, अध्यक्ष)
३	निसा फुयाल	सदस्य
४	सृष्टि के. सी.	सदस्य सचिव

श्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७८

राजस्व परामर्श समितिले समितिमा छलफल गरी सर्वसम्मतिले आवश्यकताअनुसार छलफल तथा बैठकहरू गरी राजस्वका दररेटहरू तथा राजस्व सम्बन्धी नीतिगत निर्णयहरू गाउँसभा समक्ष पेश गर्ने गरेको छ। राजस्वसम्बन्धी नीति तथा कानूनको तर्जुमा गर्ने सम्बन्धमा छलफल गरी आ.व. २०७६/७७ मा लागू भएका राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानूनलाई नै आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा समेत निरन्तरता दिने गरी सर्वसम्मत निर्णय गरिएको छ। स्थानीय राजस्व परामर्श समितिले राजस्व प्रक्षेपण गरी कार्यपालिकामा पेश गर्ने प्रतिवेदनको ढाँचा अनुसूची ४ मा संलग्न गरिएको छ। गाउँपालिकाको आ.व. २०७८/७९ को नीति तथा कार्यक्रममा राजस्व सम्बन्धमा लिइएका नीति देहायअनुसार रहेका छन्:

- नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय तहलाई दिएको २२ वटा एकल अधिकार क्षेत्र भित्र रही श्रोत परिचालनलाई समतामुलक, प्रगतिशिल र न्यायपूर्ण पद्धती अपनाई कर तथा राजस्व निर्धारण गरिने छ।
- सबै सरोकारवाला करदाताहरूको सहभागितामा राजस्व अभिवृद्धि गरी कुल बजेटमा आन्तरि आम्दानीको हिस्सालाई बढाइदै लगिने छ।

- गाउँपालिकाले राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तयार गरी थप राजस्वका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्दै आगामी वर्ष देखि राजस्व अभिवृद्धि गर्ने तर्फ सम्बन्धित सबै क्षेत्र र वर्गलाई करको दायरामा ल्याउन आवश्यक पहल गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाका राजस्वका दर तथा क्षेत्र निर्धारण गर्दा प्रचलित ऐन नियम तथा कार्याविधिको अधीनमा रही राजस्व परामर्श समितिको सिफारिसको आधारमा निर्धारण गरिनेछ ।
- राजस्व सम्बन्धी संभाव्यता अध्ययन कार्य यसै वर्ष अगाडि बढाइनेछ । राजस्व सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदनका लागि कर प्रणालीलाई व्यवस्थित, वैज्ञानिक बनाइनेछ ।
- सम्पत्ति करलाई व्यवहारिक, वैज्ञानिक र न्यायोचित बनाइने छ

४.२ विगतको राजस्व संकलनको अवस्था

गाउँपालिकासँग विगत आर्थिक वर्षहरूको तथ्याङ्कको शीर्षकगत आयसम्बन्धी अभिलेख रहेको देखिँदैन। हालसम्म आन्तरिक आयको अनुमान गर्दा समेत शीर्षकगत रूपमा नगरेर एकमुष्ट गर्ने गरेको पाइन्छ। यसले गर्दा गाउँपालिकाको समग्र राजस्व प्रक्षेपणलाई प्रभावकारी बनाउन कठिनाइ रहेको छ। गाउँपालिकाकाबाट प्राप्ततथ्याङ्क अनुसार गाउँपालिकाले विगत आ.व. २०७४/७५ र २०७५/७६ मा संकलन गरेको यथार्थ आय तथा चालु आ.व. २०७६/७७ का लागि गरिएको अनुमान सम्बन्धी आय विवरण देहाय अनुसार रहेको छ:

तालिका १४: गाउँपालिकाको आयको अवस्था

आय शीर्षक	२०७६।०७७ को यथार्थ आय	२०७७।०७८ को यथार्थ आय	२०७८।०७९ को यथार्थ आय
क. आन्तरिक आय	९,५१,३३,८५५.७२	१३,९८,७४,३६७.४३	९,००,००,०००
ख. राजस्व बाँडफाँड	१४,१६,२५,८१२.९७	१०,८४,२६,९४५.७५	१६,९७,१६,०४३
संघीय सरकार बाट (मु.अ.कर)	४,१३,३९,५१३.४९	४,६१,४८,००४.०७	६,३५,५३,०००
प्रदेश सरकार बाट (सवारी साधन)	१,१३,७०,८९७.४८	४९,६५,५६२.८७	१,४२,२४,१६९
खानि तथा खनिज संबन्धी रोयल्टी	१,०७,९६१.८८	६९,१७,१८१.४५	-
अन्य	८,८८,०७,४४१.००	५,०३,९६,१९७.३६	९,१९,३८,८७४
ग. वित्तीय हस्तान्तरण तथा अनुदान			
संघीय सरकार	३०,९७,५६,०००	३२,५४,४१,७१०	४७,०८,००,०००
समानीकरण अनुदान	११,८७,००,०००	११,९५,००,०००	१२,४७,००,०००
सशर्त अनुदान	१९,१०,५६,०००	२०,५९,४१,७१०	२२,५३,००,०००

अन्य अनुदान(विशेष र समपुरक)	-	-	२,०८,००,०००
प्रदेश सरकार	३,४०,४४,०००	३,५२,५९,२५०	७,१९,४८,०००
समानिकरण अनुदान	९९,५२,०००	७४,८२,०००	१,०६,६४,०००
सशर्त अनुदान	१,१८,९२,०००	२,०३,६०,२५०	३,१३,२५,०००
समपुरक अनुदान	१,२२,००,०००	७४,१७,०००	२,९९,५९,०००
अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	-	-	-
कुल जम्मा	५८,०५,५९,६६९.००	६०,९०,०२,२७३.००	७०,२४,६४,०४३
आन्तरिक औषत प्रतिशत	१६.३८	२२.९६	१२.८

श्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७८

माथिको तालिकाबाट यस गाउँपालिकाको आय संरचना हेर्दा माथि उल्लेख गरिएअनुसार आन्तरिक आयको हिस्सा निकै कमजोर देखिन्छ र गाउँपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रूपमा संघ तथा प्रदेश सरकारबाट विभिन्न शीर्षकमा प्राप्त हुने अनुदान र कार्यक्रम बापतका रकम नै रहेको देखिन्छ।

४.३ आय संकलनको संस्थागत व्यवस्था तथा क्षमता

संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गर्ने, संगठनात्मक स्वरूप तयार गर्ने वास्तविक दरबन्दीको यकीन गर्ने काम बाँकी रहेको छ। स्थलगत अवलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल गाउँपालिकाको राजस्वको संस्थागत क्षमता देहायअनुसार रहेको छ:

- स्थानीय राजस्व परामर्श समिति राजस्व परिचालनका लागि क्रियाशिल रहेको।
- राजस्वसम्बन्धी कामकाजका लागि प्रशासनिक रूपमा राजस्व उपशाखा गठन भई काम गरिरहेको।
- राजस्व प्रशासनका लागि आवश्यक कर्मचारी र भौतिक सुविधा प्रयाप्त नरहेको।
- राजस्व संकलन कार्यका लागि गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयहरूमा कम्प्युटर तथा सफ्टवेयर जडान भएको।
- राजस्व संकलनमा वडास्तरमा कम्प्युटर विलिङ्ग प्रयोग भइरहेको।
- वडा कार्यालयहरूबाट मूलतः मालपोत, पञ्जीकरण, सिफारिस दस्तुर संकलन गर्ने गरिएको।
- वडा कार्यालयहरूले संकलन भएको रकम साप्ताहिक रूपमा एकमुष्ट बैंक दाखिला गरी विवरण सहित आर्थिक प्रशासन शाखामा बुझाउने गरेको।
- (आर्थिक ऐन र यथार्थ संकलन बीचको तालमेल कमजोर रहेको।

- राजस्व बजेट तथा प्रतिवेदन प्रणाली तोकिएको ढाँचामा नभएको।
- राजस्व परिचालन सम्बन्धी छुट्टै नीति नबनेको।
- राजस्व संकलनको जिम्मेवारी सहित कार्यरत कर्मचारीहरूका लागि तालिम तथा अभिमुखीकरण नभएको।
- हालसम्म राजस्व संकलन तथा त्यसको प्रभावकारिताका लागि अनुगमन तथा मूल्यांकन नभएको।

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

गाउँपालिकाको आय परिचालनमा सुधारका लागि उल्लेख्य काम गर्नुपर्ने खाँचो देखिएको छ । यहाँ रहेका समस्या तथा सवालहरूलाई देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ:

क) कर संकलन सामर्थ्यको अभिवृद्धि

संविधान/कानूनद्वारा अख्तियारप्राप्त तथा गाउँपालिकाको नियमित, दिगो तथा महत्वपूर्ण आन्तरिक स्रोतका रूपमा रहेका सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर, घरजग्गा बहाल करजस्ता करहरू प्रभावकारी कार्यान्वयनमा आउन सकेका छैन । कर संकलनका सबै सम्भाव्य क्षेत्रहरूलाई यस अध्ययन क्रममा कृयाकलाप पहिचान गरिएअनुरूप तिनीहरूको व्यावहारिक कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने भएको छ ।

ख) संगठनात्मक संरचना र कर्मचारी व्यवस्था

गाउँपालिका राजस्व उपशाखाकै लागि छुट्टै कर्मचारी व्यवस्था छैन, अन्य जिम्मेवारी समेत भएका कर्मचारीलाई कामको जिम्मेवारी दिइएको छ र यसले गर्दा एकै व्यक्तिमा कामको भार बढ्न गई कामको प्राथमिकतामा अलमलको स्थिति सिर्जना भएको छ । गाउँपालिको संगठन व्यवस्थापन सर्भेक्षण गरी गाउँपालिकाका कार्यालयमा शाखा, उपशाखा, एकाइहरूको आवश्यकता पहिचान गरी सम्बन्धित शाखा, उपशाखा, एकाइहरूको कामको चाप तथा आवश्यकताका आधारमा गाउँसभाबाट कर्मचारी दरबन्दी स्वीकृत गरी राजस्व उपशाखाका लागि छुट्टै कर्मचारीको व्यवस्था गर्नु आवश्यक रहेको छ ।

ग) आर्थिक ऐनमा सुधार

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन तर्जुमा गरी स्वीकृत गरेको छ तर सो ऐनलाई सुधार गरी व्यावहारिक तथा वस्तुपरक बनाउनुपर्ने देखिन्छ । आर्थिक ऐनमा सवारी करको व्यवस्था गरिएको छ । तर प्रचलित संघीय कानुनी व्यवस्था अनुरूप यो कर सबै सवारी साधनमा लिन नपाइने हुँदा यसलाई हटाउनुपर्नेछ । गाउँपालिकाको जे.सी.बी. तथा अन्य यन्त्रउपकरण जस्ता सम्पत्तिको भाडा दर ऐनमा उल्लेख नभएको हुँदायिनीहरूलाई ऐनमा समावेश गर्नुपर्नेदेखिन्छ । यस्तै, परिवर्तित व्यवस्था

अनुसार सवैजगा जमीनमा सम्पत्ति कर लगाउन नपाइने भएकाले सम्पत्ति कर लगाउन आर्थिक ऐनलाई सोहीअनुसार परिमार्जन गर्नुपर्नेछ । आगामी आ.व. २०७७।७८ का लागि आर्थिक ऐनकोनमूना मस्यौदा अनुसूची ५ मा संलग्न गरिएको छ ।

घ) तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख

आन्तरिक आयमा वृद्धिका लागि आन्तरिक आयका आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी हुन्छ । यस अन्तर्गत गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्वका अधिकारसँग सम्बन्धित व्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा तथा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा हरेक वर्ष अद्यावधिक गर्नुपर्ने जस्ता विषयहरू समावेश रहन्छन् । अद्यावधिक अभिलेखबिना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन।

ङ) कार्यविधि तर्जुमा

आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मुख्य आय शीर्षकहरूबाट आय संकलन गर्ने कार्यविधि तयार गरी गाउँपालिकाले वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ । यसमा आय संकलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषयवस्तु पर्दछन्।

च) समन्वय संयन्त्रको प्रभावकारिता वृद्धि

राजस्व परिचालन नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व संकलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरिक तथा बाह्य निकायहरूसँग समन्वय अपरिहार्य हुन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई सक्रिय बनाउनु आवश्यक हुन्छ । आय संकलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरी वडा र राजस्व शाखाबीच निरन्तर समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गर्न आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

छ) सामाजिक-आर्थिक अवस्था र कर संकलन सामर्थ्यबीचको सामञ्जस्यता

स्थानीय स्तरमा आजआर्जनका अवसरहरूको कमी रहेको छ । कृषि क्षेत्र जीवन निर्वाहमुखी छ । जनसंख्याको ठूलो हिस्साको कर तिर्न सक्ने क्षमता कमजोर भएको हुँदा राजस्वको सम्भाव्यता पनि कम रहेको छ । यसका साथै करदातामा कर तिर्नुपर्छ भन्ने ज्ञान र भावनाको कमी रहेको हुँदा नयाँ करहरू थपिनु समस्याका रूपमा रहन सक्दछ । अर्कातर्फ, कानूनले अधिकार दिएका क्षेत्रहरूमा कर

संकलन नगर्दा गाउँपालिकाले कर संकलन सामर्थ्य कमजोर देखिन सक्ने भएकाले सबै सम्भाव्य क्षेत्रहरूमा न्यूनतम दर र करका प्रगतिशील सिद्धान्तलाई ध्यानमा राखी कर कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ।

ज) चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको संकलन अवस्थाको अनुगमन गरी राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ। गाउँपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निन्तर संवाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडियामार्फत राजस्व र खर्चको विवरणबारे जनता तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रयासहरू हुन सक्दछन्।

परिच्छेद - पाँच: राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाले आगामी आ.व.को राजस्व परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि तत्काल गर्नुपर्ने कृयाकलापहरूको पहिचान गरि कार्ययोजनाको रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ। परामर्शदाताद्वारा संकलित तथ्यांक तथा सूचनाहरू, तिनीहरूको विश्लेषणबाट आएका नतिजाहरू तथा गाउँपालिकाका सम्बद्ध पक्षहरूसंग गरिएको छलफल तथा कुराकानीलाई समेत समावेश गरी कार्ययोजनाको तल उल्लेखित मस्यौदा तयार गरिएको छ।

तालिका १५: राजस्व सुधार कार्ययोजना

क. कर राजस्व सुधार योजना			
क्र.स.	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१. भूमिकर/मालपोत			
१.१	जग्गाको मूल्यांकनको दर निर्धारण गरी मालपोतको दर परिमार्जन गर्ने	२०७८ श्रावण सम्म	राजस्व परामर्श समिति गाउँसभा
१.२	घुम्ती सेवा सञ्चालन गरी समयमा मालपोत तिर्न उत्साहित गर्ने	२०७८ फाल्गुण मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा कार्यालय
२. सम्पत्ति कर			
२.१	आर्थिक ऐनमा सम्पत्ति कर लगाउने स्पष्ट व्यवस्था अनुरूप परिमार्जन गर्ने	२०७८ श्रावण मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति गाउँसभा
२.२	सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधिलाई अद्यावधिक गर्ने	२०७८ भाद्र मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.३	वडामा जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	२०७८ फाल्गुण मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा कार्यालय
२.४	सम्बन्धीत कर्मचारी तथा पदाधिकारीका लागि तालिमको व्यवस्था गर्ने	२०७८ कार्तिक मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३. घर जग्गा बहाल कर			
३.१	प्रतगतिशिल करको दर अवलम्बन गर्ने	२०७८ कार्तिक मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति गाउँसभा
३.२	बहालमा भएका घर तथा जग्गाहरूको लगत संकलन गर्ने	२०७९ आषाढ मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा कार्यालय
३.३	बहालमा लगाएका घरधनीहरूलाई जानकारी गराई सम्पूर्णलाई करको दायरमा ल्याउने	२०७८ चैत्र मसान्त सम्म	राजस्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय

४. व्यवसाय कर			
४.१	व्यवसाय कर व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरि लागु गर्ने ।	२०७८ कार्तिक मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४.२	व्यवसाय कर सम्बन्धमा दण्ड सजाय तथा पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने ।	२०७८ चैत्र मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति तथा गाउँसभा
४.३	दर्ता भएका व्यवसायहरुको लगत अद्यावधिक गर्ने तथा दर्तामा नआएकालाई दर्ता गर्न प्रोत्साहन गर्ने	२०७८ चैत्र मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरु
४.४	व्यवसाय दर्ता तथा कर संकलनका लागि मुख्य बजारक्षेत्रहरुमा घुम्ती सेवा तथा अभियान सञ्चालन गर्ने	२०७८ पौष मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरु
५. जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
५.१	जडीबुटी तथा कवाडी संकलनको सम्भाव्य क्षेत्र पहिचान गरी बिक्री हुने परिमाण यकिन गर्ने	२०७८ फाल्गुन मसान्त सम्म	राजस्व शाखा राजस्व परामर्श समिति
५.२	जडीबुटी र कवाडी करको दर निर्धारण गरी सो अनुसार ठेक्का बन्दोवस्त गर्ने गर्ने	२०७८ फाल्गुन मसान्त सम्म	गाउँ सभा, कार्यपालिका
ख. गैरकर राजस्व सुधार योजना			
क्र.स	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
१. ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, स्लेट आदिको बिक्री			
१.१	बिक्री दर निर्धारण गरी आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने	२०७८ फाल्गुन मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति गाउँ सभा
१.२	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भए बमोजिमको परिमाणमा ठेक्का आव्हान गर्ने । कुनै स्थानमा ठेक्का नलागेमा अमानतबाट संकलन गर्न सकिने व्यवस्थालाई समावेश गरी सो अनुरूप कार्यान्वयन गर्ने ।	२०७८ चैत्र मसान्त सम्म	कार्यपालिका र प्रविधिक शाखा
१.३	ठेक्कामा उल्लेख भएको शर्त नमानेमा हुन सक्ने कारबाही र दण्ड सजायको व्यवस्था आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।	२०७८ श्रावण मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति गाउँसभा
१.४	नेपाल सरकारको “ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन्, बिक्री \ तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७” को प्रावधान अनुशार बिक्री तथा अनुगमन गर्ने	२०७८ चैत्र मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति कार्यपालिका

२. नक्सा पास दस्तुर			
२.१	घर निर्माण गर्दा नक्सा पास अनुमतिलाई कडाई गर्ने	२०७८ चैत्र मसान्त सम्म	कार्यपालिका
२.२	गाउँपालिका भित्र भएका पक्की तथा कच्ची घरहरूको अभिलेखीकरण गर्ने	२०७८ कार्तिक मसान्त सम्म	कार्यपालिका र प्राविधिक शाखा
२.३	निर्माण भइसकेका घरहरूको अभिलेखीकरण तथा नक्सापास नियमनका लागि घरधनीलाई सूचित गर्ने	२०७८ पौष मसान्त सम्म	गाउँ सभा, गाउँ कार्यपालिका र प्राविधिक शाखा
२.४	नक्सापास कार्यका लागि इन्जिनियर तथा प्राविधिकहरूलाई तालिम प्रदान गर्ने	२०७८ असोज मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.५	नक्सापास तथा अभिलेखीकरण गर्नुपर्ने प्रावधान सहित सो प्रक्रियाबारे नागरिकलाई सूचित गर्ने	२०७८ कार्तिक १५ सम्म	प्राविधिक शाखा वडा कार्यालयहरू
३. बहाल विटौरी शुल्क			
३.१	विद्यालय स्थापना, घ वर्गको ठेक्का इजाजत, एफ.एम. रेडियो संचालन, स्थानीय व्यापारीक फर्म आदिको दर्ता गर्ने कार्यविधि परिमार्जन गर्ने	२०७८ चैत्र मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका, कार्यपालिका
३.२	दर्ता तथा नवीकरण दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा सेवा शुल्क दस्तुरबाट टुक्र्याउने	२०७८ भाद्र मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ सभा
४. दीर्घकालीन आय स्रोतको पहिचान तथा सम्भाव्यता			
४.१	गाउँपालिकालाई दीर्घकालीन आय हुन सक्ने सम्भाव्य क्षेत्रहरूको पहिचान गर्ने - मुख्य बजार क्षेत्रमा खानेपानी सञ्चालन - अतिथी गृह सञ्चालन - हाट बजार संचालन - पार्किङ्ग स्थल निर्माण आदी	२०७८ फाल्गुन मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका, गाउँ सभा
४.२	पहिचान भएका क्षेत्रहरूको सम्भाव्यता अध्ययनका लागि आवश्यक रकम विनियोजन गर्ने ।	२०७८ चैत्र मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका
ग. राजस्व प्रशासन सुधार योजना			
क्र.स	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१. कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था			
१.१	आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी परिमार्जन गर्ने	२०७९ जेष्ठ	राजस्व परामर्श

	<ul style="list-style-type: none"> - हालको राजस्व अधिकारका सम्भाव्य शिर्षकहरु अनुसार शिर्षक हेरफेर गर्ने - व्यवहारिक नदेखिएका, लागु नहुने तथा संघीय कानूनसँग बाझिने प्रावधानहरुलाई हटाउने । - राजस्व असुलीको व्यवस्थासंगै दण्ड, सजाय तथा पुरस्कारको व्यवस्था पनि उल्लेख गर्ने । 	मसान्त सम्म	समिति, गाउँ सभा
१.२	राजस्व नीति सामथ्र्यमा आधारित तथा tax-benefit principle मा आधारित बनाउने	२०७९ जेष्ठ मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका
२. सांगठनिक व्यवस्था (शाखा, जनशक्ति, पूर्वाधार र सूचना व्यवस्था)			
२.१	राजस्व उपशाखा लाई शाखाको रुपमा स्थापना गर्ने	२०७९ जेष्ठ मसान्त सम्म	कार्यपालिका
२.२	राजस्व शाखाका लागि थप कर्मचारी, सफ्टवेयर तथा भौतिक सुविधाको व्यवस्था गर्ने	२०७९ जेष्ठ मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.३	राजस्व सफ्टवेयर सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने	२०७९ आषाढ मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.४	विभिन्न स्रोतका आन्तरिक आयलाई सम्बन्धित शीर्षक अन्तर्गत आम्दानी बाँध्ने	२०७९ जेष्ठ मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, आर्थिक प्रशासन शाखा
३. करदाता लक्षित कार्यक्रम तथा पारदर्शिता			
३.१	विभिन्न सञ्चार माध्यमबाट कर असुलीका लागि चेतनामूलक सूचनाहरु प्रचार प्रसार गर्ने	२०७८ मंशीर मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति र वडा कार्यालय
३.२	चौमासिक रुपमा खर्चसँगै आन्तरिक आय संकलनको विवरण सार्वजनिक गर्ने	२०७८ चैत्र मसान्त सम्म	आर्थिक प्रशासन शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४. राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन			
४.१	यस कार्ययोजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरु कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्ने	२०७९ आषाढ मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

४.२	कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने बजेट व्यवस्था गर्ने	२०७९ आषाढ मसान्त सम्म	कार्यपालिका गाउँ सभा
-----	--	-----------------------	----------------------

परिच्छेद - छ: आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि गाउँपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय संकलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनपश्चात् आय संकलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले गाउँपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी वर्ष देखि २०७८।७९ को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसैगरी केही शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय संकलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ ।

तालिका १६: आगामी आ.व. २०७८/७९ का लागि राजस्व प्रक्षेपणका आधार

क्र.सं.	राजस्व शिर्षक	कुल सम्भाव्यता	२०७८/७९ लागि प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम (रु. ०००)
क. आन्तरिक आय तर्फ				
१	सम्पत्ति कर	१२०६.७	कुल सम्भावनाको ५० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा प्रक्षेपण अनुसार बढ्दै जाने	६०३.४
२	भूमी कर (मालपोत)	-	एकीकृत संपत्तिकर अन्तर्गत उठाइएको भएतापनि आगामि वर्षदेखि यसै शिर्षक वाट उठाउदा	२५०
३	घर जग्गा बहाल कर	२६९.७	कुल सम्भावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा प्रक्षेपण अनुसार बढ्दै जाने	१६१.८
४	बहाल विटौरी शुल्क	-	आगामि वर्षदेखि यसै शिर्षक वाट उठाउदा	४५
५	व्यवसाय कर	५३९९.३	कुल सम्भावनाको ८५ प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा प्रक्षेपण अनुसार बढ्दै जाने	४५८९.४
६	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	-	आगामि वर्षदेखि यसै शिर्षक वाट उठाउदा	१५००
७	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	-	आगामि वर्षदेखि यसै शिर्षक वाट उठाउदा	१२

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

८	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	-	आगामि वर्षदेखि यसै शिर्षक वाट उठाउदा	३५
९	ढुंगा, गिट्टी, बालुवा बिक्री	५९२५	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा प्रक्षेपण अनुसार बढ्दै जाने	५३३२.५
१०	सेवा शुल्क	१००२	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा प्रक्षेपण अनुसार बढ्दै जाने	९०१.८
११	नक्सापास दस्तुर	१०९.३		९८.४
१२	सिफारिश दस्तुर	२१२		१९०.८
१३	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	-		
१४	नाता प्रमाणित दस्तुर	६०		५४
१५	अन्य दस्तुर	२७०५.६	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा प्रक्षेपण अनुसार बढ्दै जाने	२४३५.१
१६	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत			
१७	अन्य राजस्व	२७५.७	माथि उल्लेखित बाहेक अन्य आय वार्षिक ३ लाख हुने अनुमान	
ख. राजस्व बाँडफाँड				
संघीय सरकार				
१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	६८६१७	आ.व. २०७८।७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमस प्रक्षेपण अनुसार बढ्दै जाने	६८६१७
२	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	९२५८.३		९२५८.३
३	बाँडफाँड भई प्राप्त रोयल्टि	९६७९७		९६७९७
प्रदेश सरकार				
१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	१०४१०	आ.व. २०७८।७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि प्रक्षेपण अनुसार बढ्दै जाने	१०४१०
२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	-	आ.व. २०७८।७९ मा रु २० हजार प्राप्त हुने र त्यसपछि प्रक्षेपण अनुसार बढ्दै जाने	२०

तामाकोशी गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

३	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	-	आ.व. २०७८।७९मा गाउँपालिकाको हिस्सा ६० प्रतिशत र त्यसपछि प्रक्षेपण अनुसार बढ्दै जाने	१२
घ. अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण				
संघीय सरकार				
१	समानिकरण अनुदान	१२१९६६.७	आ.व. २०७८।७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमस प्रक्षेपण अनुसार बढ्दै जाने	१२१९६६.७
२	शसर्त अनुदान	२३४६८४		२३४६८४
३	विषेश अनुदान	-		-
प्रदेश सरकार				
१	समानिकरण अनुदान	८१०६.७	आ.व. २०७८।७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमस प्रक्षेपण अनुसार बढ्दै जाने	८१०६.७
२	शसर्त अनुदान	२३०४४		२३०४४
३	समपुरक अनुदान	१३९५६		१३९५६
आन्तरिक आम्दानि		२११५१६.३		२११५१६.३
ध्रोतः प्रत्यक्ष सर्वेक्षण, २०७८				

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण

आय शीर्षकको संभाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानि गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रक्षेपणको लागि राजस्व संकेत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिएअनुसार ऐनले दिएबमोजिम करका दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा निम्न तालिकामा दिए अनुसार गाउँपालिकाको आय वृद्धि हुने देखिन्छ ।

तालिका १७: आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु.०००)

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ			प्रक्षेपण		
		२०७५/७६ (अनुमानित)	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१००००	आन्तरिक आय	१०,०४०	९५,१३३	१,३९,८७४	२११५१६.३३	२६५२२४.४४	३३०८८८.०
११३१३	सम्पत्ति कर	३,०००	३८४	४९९	१२०६.६७	१६९८.५६	२९९९.६३
११३१४	भूमी कर/मालपोत	-	-	-	-	-	-
११३२१	घर बहाल कर	१०	२४१	१४७	२६९.६६	२४७.८९	३२२.४१
१४६११	व्यवसाय कर	१५०	१४२	४,०८९	५३९९.३३	८४६७.४४	१०३६३.७
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१५	-	-	-	-	-
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	१०	-	-	-	-	-
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	-	-	-	-	-	-
१४२१३	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम	२६०	२२,६९७	१२९	७५६४.३३	५००२.५६	४२३४.६३
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा विक्री)	५०००	१०७	६,९१७	५९२५	१०१३४.३३	१०८७६.११

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (मुल्यांकन समेत)	-	-	-	-	-	-
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	-	२६०	१७	१०९.३३	२१.८८	४.०५
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	५००	३४४	३२३	२१२	१६१	७०
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	-	-	५३	७०.६६	१११.८९	१३७.४१
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	-	-	४५	६०	९५	११६.६७
१४२४९	अन्य दस्तुर	-	४,५०५	९०३	२७०५.६७	९०५.२२	१५०६.८५
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	-	-	-	-	-	-
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	-	-	-	-	-	-
१४५२९	अन्य राजस्व	-	८२७	-	२७५.६७	१८३.७८	१५३.१५
राजस्व बाँडफाँड							
संघीय सरकार							
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	१०,०४०	४१,३३९	४६,१४८	६८६१७	७९३१२.६७	९७८५७.२२
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	-	१०७	६,९१७	९२५८.३३	१४५७८.७८	१७९१३.१५
१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त रोयल्टी	-	८८,८०७	५०,३९६	९६७९७	८६६५६.६७	११४२१०.५६
प्रदेश सरकार							
११४५६	सवारी साधन कर		११,३७०	४,९६५	१०४१०	७९५५	१०७६६.६७
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर (प्रदेशसंग राजस्व बाँडफाँड)		-	-	-	-	-
११४७१	मनोरञ्जन कर		-	-	-	-	-
११४७२	विज्ञापन कर		-	-	-	-	-
अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण							
संघीय सरकार							
१३३११	समानिकरण अनुदान	१,१५,४००	१,१८,७००	१,१९,५००	१२१९६६.६७	१२३३२२.२२	१२५४१८.५२
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	१,५३,४००	१,९१,०५६	२,०४,९४१	२३४६८४	२५३८५७.६७	२८००७२.२२
१३३१८	अन्य अनुदान	-	-	-	-	-	-
प्रदेश सरकार							
१३३११	समानिकरण अनुदान	७,७८०	९,९५२	७,४८२	८१०६.६७	६६६८.२२	६६०५.१९
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	१२,१००	११,८९२	२०,३६०	२३०४४	२९५८४	३३५५३.३३
	समपुरक अनुदान	-	१२,२००	७,४१७	१३९५६	१२९४७	१६९७०
१३४१२	अन्य अनुदान	-	-	-	-	-	-
आन्तरिक आम्दानी		१०,०४०	९५,१३३	१,३९,८७४	२,११,५१६.३	२,६५,२२४.४	३,३०,८८८.७

श्रोत: प्रत्यक्ष सर्वेक्षण, २०७८

परिच्छेद - सात: निष्कर्ष तथा सुझाव

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका क्रममा विभिन्न स्रोतहरूबाट तथ्यांक तथा सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो। विभिन्न फारमहरूको प्रयोग गरी गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय तथा सम्बन्धित अधिकारीहरूबाट समेत सूचना संकलन गरिएको थियो। हालको राजस्व संकलन तथा प्रशासनको अवस्थालाई सुधार गर्नका लागि आवश्यक क्रियाकलापहरू पहिचान गरि राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरियो। संकलित तथ्यांक, विद्यमान प्रवृत्ति, उपलब्ध सूचनाको विश्लेषण तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनामा निर्दिष्ट गरिएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन हुने मान्यता र त्यसको नतिजा समेतलाई मध्यनजर गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ।

७.१ निष्कर्ष तथा सुझाव

तामाकोशी गाउँपालिका स्रोत र साधनका दृष्टिकोणले प्रशस्त सम्भावना बोकेको गाउँपालिका हो। यो गाउँपालिका क्षेत्रमा प्रशस्त मात्रामा विद्युतीय उत्पादन रहेका स्रोत र साधनहरूको भेटिन्छन् भने दहत्तर बहत्तर क्षेत्रबाट पनि प्रशस्त राजस्वका सम्भावनाहरू रहेका छन्। यस गाउँपालिका द्वारा निर्माण गरिएको आर्थिक ऐन २०७७ लाई केही मात्रामा परिमार्जन गरी त्यसैका आधारमा कर र गैरकर राजस्वका शिर्षकहरू अन्तर्गत राजस्व संकलन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

अर्थशास्त्रीय गणितका आधारमा गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको आयका सम्भावनाहरूलाई प्रक्षेपण गरिए अनुसार गाउँपालिकाको आम्दानीमा पनि वृद्धि हुँदै गएको देखिन्छ भने खर्च पनि वृद्धि हुँदै गएको देखिन्छ। तर प्रक्षेपणका आधारलाई व्याख्या गर्दा गाउँपालिकाको आफ्नै कुल आयको प्रतिशत कुल बजेटको आकारमा बिस्तारै वृद्धि हुँदै गएको देखिन्छ जसलाई तालिका नं. १७ मा क्रमशः २८.४३, ३२.८३ र ३६.०१ द्वारा देखाईएको छ। जुन आगामी वर्षका लागि अत्यन्त महत्वपूर्ण कुरा हो। यसैका आधारमा आगामी अरु पाँच वर्षसम्ममा करिब ५० प्रतिशत मात्र भएपनि आफ्नै आय स्रोतका आधारमा गाउँपालिकाले आफ्नो बजेटको निर्माण गर्न सकेमा मात्र पनि स्थानीय रूपमा बढ्दै गएको खर्च लाई धान्न सक्ने देखिन्छ। अर्थात् गाउँपालिकाले प्रदेश सरकार र सङ्घीय सरकारसँग थोरै मात्र आश्रित हुनुपर्ने हुन्छ र राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मुख्य उद्देश्य पनि यही नै हो।

आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा आन्तरिक आय रु. १,००,४०,०००।- र कुल बजेट रु. ३९,२५,९७,४००।- देखिन्छ। तर उक्त वर्षमा बैङ्क मौज्जात रु. ३,७९,९२,९२१.०८।- पनि देखिएकोले उक्त वर्षमा कोष मौज्जात र आन्तरिक आय दुवैलाई जोडदा ४,८०,३३,३२१.०८।- का आधारमा गाउँपालिकाको कुल बजेटमा आफ्नो हिस्सा जम्मा १२.२३% मात्र हुन आउछ। साथै क्रमशः २०७६/७७ र २०७७/७८ मा पनि पालिका को बजेटको कुल हिस्सामा केवल १६.३८ प्रतिशत र २२.९६ प्रतिशत मात्र देखिन्छ।

तामाकोशी गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

यस अध्ययन अनुसार तामाकोशी गाउँपालिकाको आगामी आ.व. २०७८/७९ को कुल बजेट ७४ करोड ३७ लाख ७९ हजार ११२ रहने अनुमान छ। प्रस्तुत विवरणमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आय यहि आ.व. मा २१ करोड १५ लाख १७ हजार १०८ रहेको छ, जुन कुल बजेटको करिब २८.४३ प्रतिशत हुन आँउछ।तर तालिका नं १३ मा आ. व. २०७८/८९ को यथार्थ आयको वास्तविक तथ्याङ्कलाई हेर्दा भने केवल १२.८ प्रतिशत मात्र कुल बजेट संग वास्तविक आय देखिन आउँछ। सारांशमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूमा हुने आय संरचना देहाय अनुसार हुने प्रक्षेपण गरिएको छ:

तालिका १८: प्रक्षेपित आय संरचना (रु. हजारमा)

आय शीर्षक	२०७५/७६ को अनुमानित आय	२०७६।०७७ को यथार्थ आय	२०७७।०७८ को यथार्थ आय	२०७८।०७९ को अनुमानित आय	२०७९।८० को अनुमानित आय	२०८०।८१ को अनुमानित आय
क. आन्तरिक आय	१०,०४०	९५,१३३	१,३९,८७४	२१,१५,१७	२,६५,२२४	३,३०,८८८
ख. राजस्व बाँडफाँड	५५,५२७	१,४१,६२५	१०८,४२६	१,५४,७५९	१,४८,०६९	१,७६,७२८
संघीय सरकार बाट (मु.अ.कर)	-	४१,३३९	४६,१४८	७५,३१०	८८,२३७	११,९८७
प्रदेश सरकार बाट (सवारी साधन)	-	११,३७०	४,९६५	१०,४११	७,९५५	१०,७६६
खानि तथा खनिज संबन्धी रोयल्टी	-	१०७	६,९१७	९,२५८	१४,५७८	१७,९१३
अन्य	-	८८,८०७	५०,३९६	९६,७९७	८६,६५६	१,१४,२१०
संघीय सरकार	-	-	-	-	-	-
समानिकरण अनुदान	१,१५,४००	१,१८,७००	१,१९,५००	१,२१,९६६	१,२३,३२२	१,२५,४१८
सशर्त अनुदान	१,५३,४००	१,९१,०५६	२,०५,९४१	२,३६,००७	२,५५,९५१	२,८२,६४४
प्रदेश सरकार	-	-	-	-	-	-
समानिकरण अनुदान	७,७८०	९,९५२	७,४८२	८,१०६	६,६६८	६,६०५
सशर्त अनुदान	१२,१००	११,८९२	२०,३६०	२३,०४४	२९,५८४	३३,५५३
समपुरक अनुदान	-	१२,२००	७,४१७	१३,९५६	१२,९४७	१६,९७०
कोष मौज्जात	३७,९९२	-	-	-	-	-
कुल जम्मा	३,९२,५९७	५,८०,५५९	६०,९०,०२	७,४३,७९१	८,०७,६८२	९,१८,८३९
कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशत)	१२.२३ (कोष मौज्जात समेतलाई)	१६.३८	२२.९६	२८.४३	३२.८३	३६.०१

	हिसाब गर्दा)					
--	-----------------	--	--	--	--	--

श्रोत: प्रत्यक्ष सर्वेक्षण, २०७८ तथा अर्थशास्त्रिय गणीतको आधारमा गरिएको प्रक्षेपणको गणना

तालिका नं. १७ वाट के देखिन्छ भने आगामि बर्षहरूमा पालिका आफै बित्तियरूपमा सुरक्षित हुन राजस्वको दायरामा र करदातालाई कर तिर्नु पर्छ भन्ने भावनाको विकाश गर्नु पर्ने देखिन्छ। हालको प्रक्षेपित आय हासिल गर्नका लागि गाउँपालिकाले वर्तमान संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ। यस सन्दर्भमा सुधारका लागि सुझाइएका कदमहरू निम्नानुसार छन्:

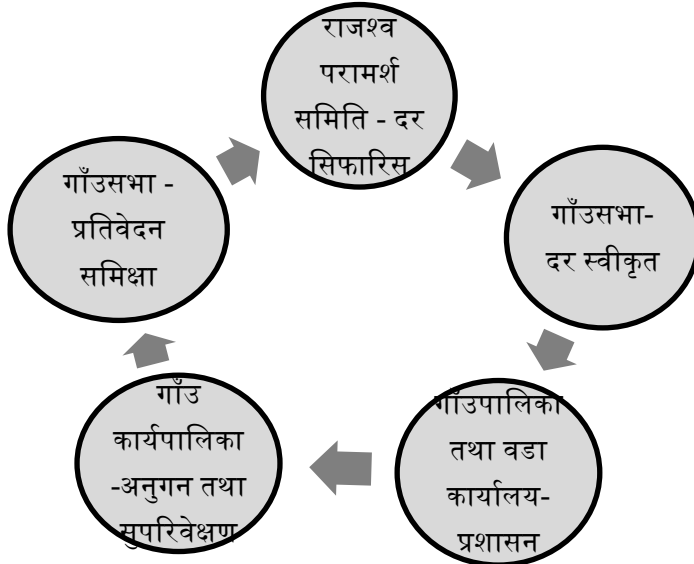
- राजस्व असुलीको अनुगमन कार्यमा राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशील बनाउने।
- आर्थिक ऐन संसोधन गरी संघीय कानून अनुकूलन र थप वस्तुपरक बनाउने।
- आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने।
- सम्पत्ति कर र मालपोत वा भूमिकर असुली व्यवस्था ब्यवस्थित गरी कम्प्यूटरीकृत अभिलेख तयार गर्ने
- घरवहाल कर तथा ब्यवसाय करलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।
- राजस्व प्रशासन संग सम्बन्धित कर्मचारीहरूका लागि तालिमको व्यवस्था गर्ने।
- प्राकृतिक तथा नदीजन्य वस्तुको बिक्री सम्बन्धी वार्षिक ठेक्कालाई समयबद्ध र नियमित गर्ने।

गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्व अधिकारहरूमध्ये कतिपय अधिकारहरू क्रमिक रूपले परिष्कृत हुँदै आउँदा राजस्व व्यवस्थापनलाई त्यस अनुरूप स्तरोन्नति गर्नुपर्ने देखिन्छ। राजस्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ।

परिच्छेद - आठ: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

गाँउपालिका क्षेत्र भित्र संचालन भएका, भैरहेका तथा हुने सवै विषयगत तथा क्षेत्रगत योजनाहरूको निर्धारित गुणस्तर र समय सिमाको सुनिश्चितता गर्न, सम्भावित जोखिम र त्यसले भविष्यमा पार्न सक्ने असरका बारेमा लेखाजोखा गरी समयमानै क्षती न्यूनिकरणमा पूर्वतयारी गर्न, विकास निर्माणसंग सम्बन्धित सवै सरोकारवालालाई अनुशासित, मर्यादित, जिम्मेवार र कर्तव्यनिष्ठ बनाउने कार्यको लागि आयोजनाको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने हुन्छ । योजनाले सार्थकता पाउने मुख्य माध्यम नै योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन हो । कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अन्य कुराको अतिरिक्त यसको अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र किटान हुन आवश्यक भए जस्तै राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका कृयाकलापहरूको कार्यान्वयन सुनिश्चितताका लागि पनि यसको नियमित र भरपर्दो अनुगमनको व्यवस्था गरिनु जरुरी हुन्छ । राजश्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य रूपमा राजश्व शाखा/महाशाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

अनुगमनबाट गाँउपालिकाको राजश्व सम्बन्धी नीति र योजनाको उचित रूपमा कार्यान्वयन भए नभएको, राजश्व असुलीको प्रवृत्ति लक्ष्य अनुरूप भए नभएको, राजश्व प्रशासनमा कुनै समस्या भए नभएको, सुधारका लागि गरिएका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको, अभिलेख दुरुस्त राखे नराखेको, निर्धारित अवधिमा राजश्व कोषमा दाखिला गरे नगरेको आदि कुराहरू नियमित रूपमा अनुगमन गरी अद्यावधिक सूचना प्राप्त गर्ने र आवश्यकता अनुसार निर्णय, निर्देशन तथा गाँउपालिकामा सिफारिस लगायतको कार्यबाट मात्र स्वीकृत आर्थिक ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्दछ । प्रस्तुत राजश्व सुधार कार्ययोजना र सो वमोजिम संकलित राजश्वको अनुगमन तथा मूल्यांकन लागि यस अध्ययनले निम्न वमोजिम अनुगमन तथा मूल्यांकन ढाँचा प्रस्तुत गरेको छ ।

तालिका 1: अनुगमन तालिका

के अनुगमन गर्ने?	कसले अनुगमन गर्ने?	कहिले अनुगमन गर्ने?	कसरी अनुगमन गर्ने?
राजस्व असुली	राजस्व शाखा प्रमुख	दैनिक, मासिक, चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अनुगमन गर्ने नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति अनुगमन गर्ने
राजस्व प्रशासन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अनुगमन गर्ने नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति तुलना गर्ने
राजस्व सुधार योजना	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत अनुगमन गर्ने नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति तुलना गर्ने
समिक्षा	उपाध्यक्ष	चौमासिक र वार्षिक	<ul style="list-style-type: none"> लक्ष्य र उपलब्धि सहित सिकाईको प्रस्तुति र सुधारको पृष्ठपोषण प्राप्त गरी आगामी मार्गचित्र तयार गर्ने

राजस्वका स्रोत अनुसार अनुगमन गर्दा हेर्नुपर्ने कुराहरुको सूची तयार गरी अनुगमन गर्दा प्रभावकारी हुन्छ । साथै अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनु पर्दछ । साथै यो राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि निम् चार तहको अनुगमन तथा मूल्यांकन ब्यवस्था सिफारिश गरिएको छ ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन: यो स्तरको अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरुलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ । स्थानीय तहले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक वसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्नेतर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरु गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन: राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रुपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय संकलनको अवस्थाको नियमिति अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । त्यसैगरी आगामी आर्थिक बर्षको लागि आयको अनुमान गर्ने कार्य पूर्व भएका कार्यको मूल्यांकन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि

कृयाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अतिरिक्त आर्थिक बर्षको समाप्ति पश्चात राजस्व सुधार योजनाको समीक्षा गर्नु पर्दछ ।

(ग) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन: कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिबाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गर्ने ।

(घ) बाह्य अनुगमन तथा मूल्यांकन: राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्न संघीय मामला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन् । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय तहको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ । राजस्व प्रशासनसंग सम्बन्धित तथ्यांक बाहेक योजना कार्यान्वयन प्रकृयाको अनुगमन तथा करदाताहरूको अनुभूति संकलन पनि अनुगमनको मुख्य विधि हुनसक्नेछ ।

सन्दर्भ सामग्रीहरू

- नेपालको संविधान २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- नेपाल सरकारको वजेट वक्तव्य, २०७७/७८
- बागमती प्रदेश सरकारको आर्थिक ऐन, २०७६
- राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४
- स्थानीय तहको आर्थिक ऐनको नमूना
- प्रदेश तथा स्थानीय कर सम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव प्रतिवेदन, २०७५ - नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) निर्णयबाट गठित कार्यदलले अर्थ मन्त्रालय समक्ष पेश गरेको
- तामाकोशी गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७६
- तामाकोशी गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन २०७६
- तामाकोशी गाउँपालिकाको बजेट २०७७/७८
- तामाकोशी गाउँपालिकाको पाश्र्वचित्र, बजेट वक्तव्य, नीति तथा कार्यक्रम
- नेपाल सरकारको वजेट वक्तव्य, २०७७/७८
- वागमती प्रदेश सरकारको वजेट वक्तव्य, २०७७/७८
- अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण (प्रदेश र स्थानीय तह), आर्थिक वर्ष २०७७/२०७८, नेपाल सरकार
- आर्थिक वर्ष २०७७/२०७८ को बजेट वक्तव्य, वागमती प्रदेश सरकार
- आर्थिक वर्ष २०७७/२०७८ का लागि सवारी साधन कर बाँडफाँडको अनुमानित विवरण, वागमती प्रदेश सरकार

अनुसूचीहरू

अनुसूची १ - तथ्यांक तथा सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको चेक लिष्ट

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था:

- संक्षिप्त परिचय
- मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
- आर्थिक अवस्था
- सामाजिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकिय अवस्था

गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन:

- संगठन संरचना तथा कर्मचारीको विवरण
- भौतिक सुविधाहरू
- राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन
 - राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण
 - कार्यक्षम तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
 - फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्यभौतिक सुविधाहरू
 - राजस्व सम्बन्धी डाटा वेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग
 - कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग
- वडा कार्यलयमा राजस्व प्रशासनको अवस्था

गाउँपालिकाको आय (आन्तरिक तथा बाह्य) सम्बन्धी विवरण:

- डविगत तीन आर्थिक वर्षहरू (२०७३/७४, ०७४/७५ र ०७५/७६) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७६/७७) को अनुमानीत/बजेट विवरण र मंसिर मसान्तसम्मको यथार्थ संकलन
- चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँ सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरू

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू

- निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण
- गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसंग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू

- गाउँपालिकाकोबस्तुस्थिति विवरण (Profile)
राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु

अनुसूची २ - तथ्याङ्क संकलन फाराम
राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशाला

प्रदेश सुशासन केन्द्र
बागमती प्रदेश, जावलाखेल, ललितपुर
राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा
सूचना संकलन फाराम

(क) कर राजस्व तर्फ

१. सम्पत्ति कर

- सम्पत्ति कर कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको आर्थिक वर्ष:
- जम्मा करदाता संख्या:
- गत आ.ब. मा उठेको जम्मा रकम रु :
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रु :
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु :
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन् ? अधिकतम रु: न्यूनतम रु:
- गत आ.ब.सम्मको बक्यौता रकम :

२. भूमीकर (मालपोत)

- नगरपालिका भित्रको जम्मा खेतीयोग्य जग्गाको कूल क्षेत्रफल : (न.पा.मा तथ्यांक उपलब्ध नभए मालपोत वा नापी कार्यालयबाट प्राप्त गर्न सकिने)
- गत आ.ब. मा उठेको रकम रु :
- गत आ.ब.सम्मको जम्मा बक्यौता रकम :

३. व्यवसाय कर

- दर्ता भएका व्यवसायिक फर्मको संख्या :
- गत आ.ब. मा उठेको जम्मा रकम रु :
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रु :

- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु :
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन् ? अधिकतम रु: न्यूनतम रु:
- गत आ.ब.सम्मको बक्यौता रकम :
- दर्ता हुन बाँकी रहेका फर्मको संख्या :

४. घरजग्गा बहाल कर

- संस्थागत रुपमा (बैंक, सरकारी, निजी विद्यालय, सरकारी कार्यालय आदिलाई) भाडामा दिएका घरहरुको संख्या: औसत मासिक घर भाडा रकम :
- व्यावसायिक फर्म (पसल, होटेल, रेष्टुरा आदि) लाई भाडामा दिएका घरहरुको संख्या : औषत मासिक घर भाडा रकम :
- आवासिय प्रयोजनका लागि भाडामा दिएका घरको संख्या : औषत मासिक घर भाडा रकम :
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रु :
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु :

५. जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

- कवाडी संकलन गर्ने व्यवसायीको संख्या: संकलन हुने कवाडीको औषत परिमाण: के.जी.
- प्रति के.जी. कवाडी करको दर: चालु आ.ब.को लक्ष्य:

(ख) गैर कर राजस्व तर्फ

१. सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर (वडा र गाँउपालिकाबाट गरिने सबै किसिमका)

- गत आ.ब. मा सबै गरिएको सिफारिश प्रमाणितको संख्या :
- सिफारिश/प्रमाणित दस्तुरको न्यूनतम दर: सिफारिश/प्रमाणित दस्तुरको अधिकतम दर :
- गतआ.ब. मा प्राप्त यथार्थ आय :
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रु :
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु :

- वार्षिक रुपमा दर्ता र नविकरण सम्बन्धी सेवाको विवरण :

क्र.स.	सेवाको किसिम	संख्या	दस्तुरको दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	एफ एम रेडियो				
२	घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत				
३	विद्यालय स्थापना				
४	पत्रपत्रिका				
५	व्यापारिक फर्म				
६	सहकारी				
७	अन्य				
	जम्मा				

२. भवन निर्माण अनुमति दस्तुर

- वार्षिक रुपमा निर्माण हुने नयाँ घरको संख्या :
- नक्शापास प्रकृत्यामा आउने गरेका घरहरूको प्रतिशत :
- नक्शापास दस्तुरको दर प्रतिवर्ग फीट :
- गत आ.ब. मा पास भएका नक्सा संख्या: दस्तुर बापतको यथार्थ आय :
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रु :
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रु :

३. सेवाशुल्क

क्र.स.	सेवाको किसिम	दर	सेवाग्राहीको संख्या	संकलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	हाटबजार				
२	पार्किङ				
३	बहाल बिरौटी शुल्क				

४	फोहोरमैला व्यवस्थापन (सरसफाई)				
५	सडक बत्ति				
६	शौचालय				
७	पार्क				
८	पर्यटकिय स्थल				
९	सडक, बसपार्क				
१०	अचल सम्पति मूल्याङ्कन				
	जम्मा				

४. विक्री

क्र.स.	सम्पतिको किसिम	EIA/IEE प्रतिवेदन अनुसारको परिणाम	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को ठेक्का रकम
१	हुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो नाका नाका					
२	टेण्डर फर्म (बार्षिक संख्या)					
३	पुस्तक वा नक्शा (संख्या)					
४	अन्य सम्पति					
	जम्मा					

५. सम्पति भाडा

क्र.स.	सम्पतिको किसिम	परिणाम	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	मेसिन औजार					

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

२	घर वा जग्गा वा पोखरी					
३	अन्य सम्पति					
	जम्मा					

६. दण्ड जरिवाना

क्र.स.	दण्ड जरिवानाको किसिम	परिणाम	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	नक्शा पास					
२	छाडा गाईवस्त/पशु					
३	सडक वा सडक पेटी					
४	फोहोरमैला					
	अन्य					

७. सवारी साधन कर (टांगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतिय रिक्सा)

७) सवारी साधन कर (टेम्पो, जिप, ट्रक, टिपर, भ्यान, माईक्रोबस, मिनिबस/बस)

क्र.स.	सवारी साधनको किसिम	संख्या	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	टेम्पो					
२	जिप					
३	मिनिट्रक					
४	ट्रक					
५	टिपर					
६	भ्यान					
७	माईक्रोबस					
८	मिनिबस					

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

९	बस					
	अन्य					

८) प्रदेशसंग बाँडफाँड हुने राजश्व

क्र.स.	राजश्वको किसिम	परिणाम	दर	संकलन हुनसक्ने कुल राजश्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	सवारी साधन कर					
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क					
३	मनोरंजन कर (करदाता)					
४	विज्ञापन कर (करदाता)					
	अन्य					

९) गाँउ/गाँउपालिकाको स्वामित्तमा रहेको जग्गा र यसको हालको उपयोग सम्बन्धी विवरण:

१०) गाँउ/गाँउपालिका क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक, पर्ति ऐलानी जग्गा र यसको हालको उपयोगको अवस्था:

११) गाँउ/गाँउपालिका क्षेत्रभित्रका महत्वपूर्ण पर्यटकिय र धार्मिक स्थलहरु सम्बन्धी विवरण:

१२) आन्तरिक आयका अन्य कुनै थप संभाव्य स्रोत भएमा सोको विवरण:

अनुसूची ३:

राजस्व परिचालन तथा योजना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यशालाको उपस्थिति विवरण

आज प्रति २०७८ साल म्याउन ११ गते सोमबारको दिन यस तामाकोशी गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदनको छनफल यस तामाकोशी गाउँपालिका अध्यक्ष श्री ईश्वरचन्द्र पौखरेल न्युको अध्यक्षतामा निम्न बमोजिमको उपस्थितिमा बसी देहाय बमोजिम निर्णयहरू गरियो।

उपस्थिति

- (१) श्री ईश्वर चन्द्र पौखरेल (अध्यक्ष)
- (२) श्री राम प्रसाद काफ्ले (वडा अध्यक्ष)
- (३) श्री मन्मथी गिरी - उप निर्देशक, प्रदेश सुशासन केन्द्र, बागमती प्रदेश
- (४) श्री मधन खैरेल - विधायक, प्रदेश सुशासन केन्द्र, बागमती प्रदेश
- (५) श्री कुश बहादुर जिरेल - पशु चिकित्सक (आठौं)
- (६) श्री अरुण कुमार मिश्र - स्वास्थ्य सञ्चालक
- (७) श्री केशव खोली - आ.ले.प.
- (८) श्री विदुर तिमल्सेना - कृषि अधिकृत
- (९) श्री विप्रेन्द्र कार्की - रोजगार सञ्चालक
- (१०) श्री सुष्टि के.बी. - प्रशासन अधिकृत
- (११) श्री सचिना न्यौपाने - स.प्र.वि.नि.
- (१२) श्री शारदा महरा - काबुली सहायक
- (१३) श्री गंगामाया नेणली - उद्यम विकास सहायक
- (१४) श्री प्रकाश खनाल - प्रशासन सहायक
- (१५) श्री सुजन पौखरेल - फिलड सहायक
- (१६) श्री प्रदीप त्रेफा - स्वा.प. सहायक
- (१७) श्री पुष्कर महरा - सम.सहा.सस अपरेटर
- (१८) श्री मेनुका बास्कोटा - शिक्षा अधिकृत
- (१९) श्री मन्जुसुजा शर्मा - कम्प्युटर अपरेटर
- (२०) श्री मन्जु आचार्य - प्रशासन सहायक
- (२१) श्री उत्तम कार्की - सुपरिवेक्षक

(२२) श्री इन्द्र चाणगाई - परामर्शदाता

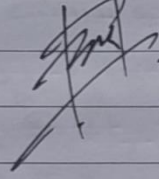
(२३) श्री कृष्ण चन्द्र अधिकारी - परामर्शदाता

प्रस्ताव नं १

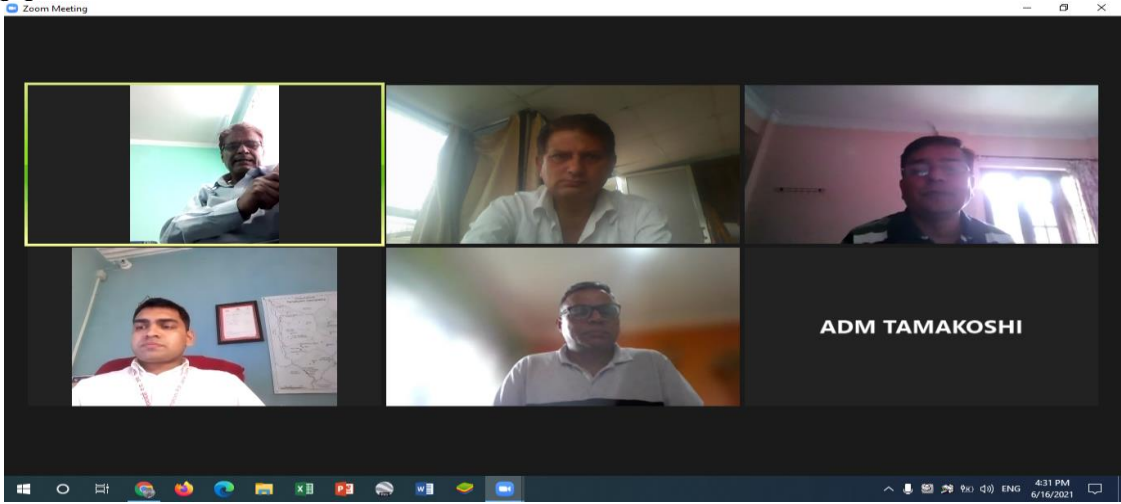
राजस्व सुधार कार्ययोजनाका उपर दलफल सम्बन्धमा ।

निर्णय

१. तामाकोशी गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा उपर दलफलका क्रममा उठेका सुझावहरूलाई समेटि अन्तिम प्रतिवेदनमा समावेश गर्ने निर्णय गरियो ।

अनुसुचि ४ - फोटो ग्यालरी

तामाकोशी गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

The screenshot shows a Zoom meeting interface. On the left, a presentation slide is displayed with the following content:

कैः- विभिन्न बर सारसभमा लागूगर्नुको निम्न भन्ने लागु गरेको भन्ने जानकारी गरी सम्बन्धित र सारसभ गराउने गरि सुचि गरिनु ।

ब.सं.	सुधार बर (रु.)	सुधार गरी बर, वा बन्ध	कैः
१	बन्धे नुन नुन बर	१००-	
२	बन्धे नुन नुन बर	१००-	बन्धे नुन नुन
३	बन्धे नुन नुन बर	१००-	बन्धे नुन नुन
४	बन्धे नुन नुन बर	१००-	बन्धे नुन नुन
५	बन्धे नुन नुन बर	१००-	बन्धे नुन नुन

सुचि (१)
बन्धे नुन नुन
बन्धे नुन नुन

ब.सं.	सुधार बर (रु.)	बन्धे	बन्धे	कैः
१	बन्धे नुन नुन	१००-	२१-	बन्धे नुन नुन
२	बन्धे नुन नुन	१००-	२१-	बन्धे नुन नुन

सुचि (२)
बन्धे नुन नुन
बन्धे नुन नुन

On the right side of the Zoom window, three participants are visible in a grid. The bottom-right participant is identified as 'Nimesh Mishra, ...'. The bottom-left participant is identified as 'ADM TAMAKOSHI'. The bottom-right participant is identified as 'सिपि सिग्देल-प्रदेश...'.

अनुसूची ५ - राजस्व परामर्श समितिले राजस्व प्रक्षेपण गरि कार्यपालिकामा पेश गरेको प्रतिवेदनको ढाँचा

(स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन

मन्त्रालय द्वारा प्रकाशित अनुसूची २ बमोजिम)

तामाकोशी गाँउपालिका
राजस्व परामर्श समितिको प्रतिवेदन

(क) पृष्ठभुमी

(ख) राजस्वको मौजुदा अवस्थाको विश्लेषण

(ग) राजस्व नितिहरु

(घ) करका आधारहरु

(ङ) आगामि आ. व. कोलागी प्रस्तावित कर तथा गैरकर राजस्व दर

सि. नं.	राजस्वका क्षेत्रहरु	चालु आर्थिक वर्षको दर	प्रस्तावित दर	पुस्त्याई	कैफियत

(च) आगामि आ. व. कोलागी प्रस्तावित कर तथा गैरकर राजस्व दर

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

सि. नं.	राजस्वका क्षेत्रहरु	गत आ.व. को यथार्थ रकम	चालु आ. व. को संसोधित अनुमान	आगामि आ.व. को अनुमान	कैफियत

(छ) निश्कर्ष तथा सुझावहरु

.....
संयोजक.....
सदस्य

अनुसूची ४ :

आ.व. २०७७/०७८ का लागि आर्थिक विधेयक
मस्यौदा नमूनाको रूपमा

तामाकोशी गाँउपालिकाको
आर्थिक ऐन, २०७७

तामाकोशी गाँउपालिका
गाँउकार्यपालिकाको कार्यालय
दोलखा
बागमती प्रदेश, नेपाल

तामाकोशी गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७७

तामाकोशी गाउँपालिकाको अर्थ सम्बन्धि प्रस्ताबलाई कार्यान्वयन गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना: तामाकोशी गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को अर्थ सम्बन्धि प्रस्ताबलाई कार्यान्वयन गर्नको निमित्त स्थानीय कर तथा शुल्क संकलन गर्ने, छुट दिने तथा आय संकलनको प्रशासनिक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकाले,

नेपालको संविधानको धारा २२८ को उपधारा (२) बमोजिम तामाकोशी गाउँसभाले यो ऐन बनाएको छ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस ऐनको नाम “आर्थिक ऐन २०७७” रहेको छ।
(२) यो ऐन २०७७ साल श्रावण १ गतेदेखि तामाकोशी गाँउ क्षेत्रमा लागू हुनेछ।
२. सम्पत्ति कर: गाउँपालिका क्षेत्र भित्र अनुसूची १ बमोजिम एकीकृत सम्पत्ति कर/ घर जग्गा कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ।
३. भूमिकर (मालपोत) : गाउँ पालिका क्षेत्रभित्र अनुसूची २ बमोजिमको भूमिकर (मालपोत) लगाइने र असुल उपर गरिनेछ।
४. घर बहाल कर: गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर जग्गा वा पोखरी पुरै आंशिक तबरले बहालमा दिएकोमा अनुसूची ३ बमोजिम घरजग्गा बाहाल कर लगाइने र असुल गरिने छ।
५. व्यवसाय कर : गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा अनुसूची ४ बमोजिम व्यवसाय कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ।
६. जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर : गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडिबुटी, वनकस, कवाडी माल र प्रचलित कानुनले निषेध गरिएको जिवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छाला जस्ता वस्तुको व्यवसायिक कारोबार गरेवापत अनुसूची ५ बमोजिमको कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ।
७. सवारी साधन कर : गाउँपालिका क्षेत्रभित्र दर्ता भएका सवारी साधनमा अनुसूची ६ बमोजिम सवारी साधन कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ। तर, प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ।
८. विज्ञापन कर : गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा अनुसूची ७ बमोजिम विज्ञापन कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ। तर प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ।

९. मनोरंजन कर : गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने यी मनोरञ्जन व्यवसाय सेवामा अनुसूची ८ बमोजिम व्यवसाय कर लगाइने र असुल उपर गरिनेछ। तर प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ।
१०. वहाल विटौरी शुल्क : गाउँपालिका क्षेत्रभित्र आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेका अनुसूची ९ मा उल्लेख भएअनुसार हाटबजार वा पसलमा सोही अनुसूचीमा भएको व्यवस्थाअनुसार वहाल विटौरी शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिनेछ।
११. पार्किङ शुल्क : गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै सवारी साधनलाई पार्किङ सुविधा उपलब्ध गराएबापत अनुसूची १० बमोजिम पार्किङ शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिनेछ।
१२. ट्रेकिङ, कोयोकिङ, क्यानोइग, वन्जिजम्पिङ, जिफफ्लायर, र रयाफटिङ शुल्क : गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र १२. ट्रेकिङ, कोयोकिङ, क्यानोइग, वन्जिजम्पिङ, जिफफ्लायर, र रयाफटिङ सेवा वा व्यवसाय सञ्चालन गरेबापत अनुसूची ११ बमोजिमको शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिनेछ।
१३. सेवा शुल्क दस्तुर : गाउँपालिकाले निर्माण संचालन वा व्यवस्थापन गरेका अनुसूची १२ मा उल्लेखित स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट सोही अनुसूचीमा व्यवस्था भए अनुसार शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिनेछ।
१४. पर्यटन शुल्क: गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र प्रवेश गर्ने पर्यटकहरूबाट अनुसूची १३ मा उल्लेखित दरमा पर्यटन शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिनेछ। तर प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ।
१५. प्राकृतिक स्रोत उपयोग शुल्क : गाउँपालिकाको सहरी क्षेत्रमा संचालित उद्योग, व्यवसाय, कलकारखाना, खानी लगायतको सञ्चालनले बजार क्षेत्र अव्यवस्थित भएकोले नेपालको संविधानको अनुसूची ८ को खण्ड १० मा उल्लेखित कार्य गर्ने प्रयोजनका लागि यस ऐनको अनुसूची १४ मा उल्लेखित दरमा प्राकृतिक स्रोत उपयोग शुल्क लगाउन सक्नेछ।
१६. कर छुट: यस ऐन बमोजिम कर तिर्ने दायित्व भएका व्यक्ति वा संस्थाहरूलाई कुनै पनि किसिमको कर छुट दिइने छैन।
१७. कर तथा शुल्क संकलन संबन्धी कार्यविधि कारे सम्बन्धी कार्यविधि : यो ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसार कर तथा शुल्क संकलन सम्बन्धी कार्यविधि गाउँपालिकाले तोके अनुसार हुनेछ।

अनुसूची-१

एकीकृत सम्पत्ति कर

स्थानिय सरकार सन्चालन ऐन, २०७४ एकीकृत सम्पत्ति कर निर्देशिका, २०६२ संसोधन सहितमा भएको व्यवस्था अनुसार स्वघोषणाको आधारमा एकीकृत सम्पत्ति कर अनिवार्य रूपमा लागू गरिनेछ।

करको दर रेट:

नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सी

पेज | ७१

अनुसूची (१)

एकीकृत सम्पत्ति कर/घरजग्गा कर
दफा (२) संग संबन्धीत

क्रमसंख्या	मूल्याङ्कन रकम रु.	एकीकृत सम्पत्ति कर रु. मा	कैफियत
१	रु. १ लाख देखि १० लाख सम्म	प्रति लाख १००१-	
२	रु. १० लाख देखि २० लाख सम्म	प्रति लाख १५०१-	
३	रु. २० लाख देखि ५० लाख सम्म	प्रति लाख २००१-	
४	रु. ५० लाख देखि १ करोड सम्म	प्रति लाख २५०१-	
५	रु. १ करोड भन्दा माथी	प्रति करोड रु. २०००१- थप हुने	

एकीकृत सम्पत्तिकर निर्धारणकालागि करदाताले तोकिएको ढाँचामा आफ्नो सबै सम्पत्तिको विवरण खुलाउनु पर्नेछ। करदाताले विवरण पेश गर्दा आफ्नो सबै सम्पत्ति विवरण नखुलाई पेश गरी कर तिरेपछि लुकाएको सम्पत्ति विवरण पूनः पेश गरी कर तिर्न आयको पाइएमा त्यस्ता सम्पत्तिलाई पुरानो विवरणमा नै समावेश गरी सम्पत्ति मूल्याङ्कन गरी कर निर्धारण गरिनेछ। यसरी निर्धारण हुने कर रकम बराबर जरिमाना थप गरी कर असुल गरिने छ।

नोट: एकीकृत कर सम्बन्धमा गाउँपालिकाले निर्णय गरी लागू नगरेको अवधिसम्मका लागि मालपोत र घरजग्गा सम्पत्ति कर असुल गरिने छ।

धुरी कर			
क्रमसंख्या	मूल्यांकन रकम रु.	एकीकृत सम्पत्तिकर रु. मा वार्षिक	कैफियत
१	कच्ची एकतले घर	१०१-	तला थप हुदा प्रति तला रु. १००
२	कच्ची दुईतले घर	२०१-	
३	पक्की एकतले घर	१००१-	
४	पक्की दुईतले घर	१५०१-	
५	पक्की तीनतले घर	२००१-	

अनुसूची (२)

भूमि कर (मालपोत)
दफा (३) संग संबन्धीत

क्रमसंख्या	भूमि कर (मालपोत)	खेत	बारी	कैफियत
------------	------------------	-----	------	--------

१	भूमिकर उद्योग क्षेत्र	१०१-	३१-	प्रतिरोपनी
२	भूमिकर अब्बल बाँझो राखेमा	१०१-	३१-	प्रतिरोपनी

अनुसूची (३)
घर बहाल कर
दफा (४) संग संबन्धीत

घर बहाल कर	
१	गाउँपालिका क्षेत्र भित्र कुनै घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, सेड कारखाना, जग्गा आदी बहालमा दिएमा सम्बन्धित घरधनीबाट १०% बहाल कर लिने

अनुसूची (४)
व्यवसाय कर
दफा (५) संग संबन्धीत

क्रम संख्या	व्यवसायको पुजि	नयाँ दर्ता	नविकरण	कैफियत
१	एकलाख सम्म	५००१-	५००१-	
२	एक लाखदेखि ५ लाख सम्म	१०००१-	७००१-	
३	पाँच लाखदेखि १० लाखसम्म	१५००१-	१०००१-	
४	१० लाख भन्दा माथि	३५००१-	१५००१-	
अन्य व्यवसाय कर				
क्रम संख्या	विवरण	नयाँ दर्ता	नविकरण	कैफियत
१	डिलर भएको	२०००१-	१५००१-	
२	मदिरा पसल खुद्रा	१०००१-	५००१-	
मिष्ठान भण्डार				
क्रम संख्या	विवरण	नयाँ दर्ता	नविकरण	कैफियत
१	सान मिष्ठान भण्डार	१०००१-	५००१-	

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

सुन चाँदी				
१	सुन चाँदी पसल	२०००१-	२०००१-	
होटल व्यवसाय				
क्रम संख्या	विवरण	नयाँ दर्ता	नविकरण	कैफियत
१	क वर्ग			
२	शाखा कार्यालय	१५०००१-	१००००१-	
३	विकास बैंक प्रधान कार्यालय	१५०००१-	१००००१-	
४	विकास बैंक शाखा कार्यालय	१००००१-	५०००१-	
५	साना लघुवित्तिय संस्था	५०००१-	३०००१-	
६	बीमा कम्पनी	१००००१-	५०००१-	
७	सहकारी संस्था	३०००१-	२०००१-	
८	मनिट्रान्सफर	३०००१-	२०००१-	
मासुपसल				
क्रम संख्या	विवरण	नयाँ दर्ता	नविकरण	कैफियत
१	मासुपसल	५००-	३००१-	
स्वास्थ्य सेवा				
क्रम संख्या	विवरण	नयाँ दर्ता	नविकरण	कैफियत
१	गैरसरकारी अस्पताल १० वेड सम्म	५०००१-	३०००१-	
२	गैरसरकारी अस्पताल १० वेड भन्दा माथी	७०००१-	५०००१-	
३	डाक्टर सेवा क्लिनिक	२०००१-	१०००१-	
४	ल्याव सेवा	१०००१-	५००१-	
शिक्षा सेवा व्यवसाय निजि स्तर				
क्रम संख्या	विवरण	नयाँ दर्ता	नविकरण	कैफियत
१	आधारभुत स्तर	२०००१-	१०००१-	
२	माबि स्तर	५०००१-	३०००१-	
३	प्राविधिक स्तर	२०००१-	१०००१-	
कानुनी सेवा				

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

क्रम संख्या	विवरण	नयाँ दर्ता	नविकरण	कैफियत
१	अधिवक्ता	१५००१-	१०००१-	
२	कानुनी परामर्श सेवा	१५००१-	१०००१-	
३	लेखापढी व्यवसायी	१०००१-	५००१-	
४	लेखापरीक्षण क वर्ग	३०००१-	२०००१-	
५	लेखापरीक्षण ख वर्ग	१५००१-	१०००१-	
६	लेखापरीक्षण ग/घ वर्ग	१०००१-	५००१-	
निर्माण व्यवसायी फर्म				
क्रम संख्या	विवरण	नयाँ दर्ता	नविकरण	कैफियत
१	क वर्ग शाखा कार्यालय	२५०००१-	१५०००१-	
२	ख वर्ग शाखा कार्यालय	२००००१-	१००००१-	
३	ग वर्ग शाखा कार्यालय	१५०००१-	७०००१-	
४	घ वर्ग शाखा कार्यालय	१००००१-	५०००१-	
५	शाखा कार्यालय निर्माण व्यवसायी	आधा लाग्ने		
उद्योग व्यवसाय तर्फ				
क्रम संख्या	विवरण	नयाँ दर्ता	नविकरण	कैफियत
१	खाध्य उद्योग क वर्ग- अधिकतम पुँजी २५ लाख माथि	१००००१-	५०००१-	
२	खाध्य उद्योग ख वर्ग- अधिकतम पूजि १५ देखि २५ लाखसम्म	३०००१-	२०००१-	
३	खाध्य उद्योग ग वर्ग- अधिकतम पूजि ५ देखि १५ लाख सम्म	१५००१-	१०००१-	
४	खाध्य उद्योग अधिकतम पूजि ५ लाख सम्म	१०००१-	१०००१-	
एकभन्दा बढी सामाग्री बिक्री गर्ने				
५	अधिकतम पुँजी एक लाख देखि पाँच लाखसम्म	१०००१-	५००१-	
६	अधिकतम ५ लाख देखि २० लाखसम्म	२०००१-	१०००१-	
७	अधिकतम पुँजी २० लाख माथि	५०००१-	३०००१-	
अन्य उद्योग				
८	चाउमिन उद्योग	१५००१-	१०००१-	
९	पाऊरोटि उद्योग	१५००१-	१०००१-	
१०	आइसक्रिम उद्योग	१५००१-	१०००१-	

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

११	मसला पिस्ने उद्योग	१०००१-	१०००१-	
१२	कृषि सम्बन्धि फर्म व्यवसाय	१०००१-	१०००१-	
१३	कुटानि पिसानि तेल मिल	१०००१-	१०००१-	
१४	पानी उद्योग	५०००१-	३०००१-	
अन्य व्यवसाय				
१५	तरकारी पसल	५००१-	५००१-	
१६	फलफूल पसल	५००१-	५००१-	
१७	किराना पसल	५००१-	५००१-	
१८	हेयर कटिङ सैलुन	१०००१-	७५०१-	
१९	ब्युटिपार्लर	१०००१-	७५०१-	
२०	जुत्ता बनाई बिक्री गर्ने पसल	१०००१-	७५०१-	
२१	साधारण जुत्ता पसल	७५०१-	५००१-	
२२	प्लास्टिक जुत्ता पसल	५००१-	५००१-	
फेन्सी पसल				
२३	फेन्सी पसल क वर्ग अधिकतम पुँजी २५ लाख माथि	५०००१-	३०००१-	
२४	फेन्सी पसल ख वर्ग अधिकतम पुँजी १५ देखि २५ लाख सम्म	३०००१-	२०००१-	
२५	फेन्सी पसल ग वर्ग अधिकतम पुँजी ५ देखि १५ लाख सम्म	२०००१-	१०००१-	
२६	फेन्सी पसल घ वर्ग अधिकतम पुँजी ५ लाख सम्म	१०००१-	७५०१-	
२७	कपडा पसल	१०००१-	१०००१-	
२८	स मिल	३०००१-	२५००१-	
२९	हेण्ड स आरो	१०००१-	५००१-	
३०	फर्निचर ऊध्योग	५०००१-	४०००१-	
३१	साधारण फर्निचर पसल, प्लाईउड सिसा पसल	१०००१-	५००१-	
३२	लघुउद्यम हस्तकला उद्योग	५००१-	५००१-	
३३	छड सिमेन्ट पसल (पेण्ट डिलर समेत भएको)	१००००१-	५०००१-	
३४	छड सिमेन्ट पसल	२०००१-	१५००१-	
३५	पेण्ट पसल	१०००१-	५००१-	
३६	फलाम र सोसम्बन्धी साधारण पसल	५००१-	५००१-	
३७	टिभि, फिज समेत भएको ईलेक्ट्रोनिक पसल	२०००-	१०००१-	
३८	ईलेक्ट्रोनिक, बिजुलि मर्मत पसल	१०००१-	७५०१-	
३९	रेडियो, घडि, टिभि र अन्य मर्मत तथा विक्रि	१०००१-	५००१-	

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

४०	खुद्रा कृषि सामाग्री पसल	५००१-	५००१-	
४१	पुस्तक तथा स्टेशनरी पसल	१०००१-	१०००१-	
४२	छापाखाना प्रेस	२०००१-	१०००१-	पुजि अनुसार
४३	कागज उद्योग	५०००१-	३०००१-	
४४	खुद्रा प्लास्टिक पसल	१०००१-	५००१-	
४५	औषधि पसल	२०००१-	१५००१-	
४६	फोटोग्राफि भिडियो सहित	१०००१-	१०००१-	
४७	फोटो स्टोडियो	१०००१-	५००१-	
४८	पेट्रोल पम्प	७०००१-	५०००१-	
४९	कम्प्युटर तालिम केन्द्र, भाषा शिक्षण केन्द्र ड्राईभिङ सेन्टर	१०००१-	१०००१-	
५०	कम्प्युटर मर्मत केन्द्र	१०००१-	५००१-	
५१	सामुदायिक रेडियो प्रसारण	१००००१-	५०००१-	
५२	मोटरसाइकल वर्कसप	१०००१-	१०००१-	
५३	सवारी साधन मर्मत केन्द्र पसल	१०००१-	१०००१-	
५४	ग्रिल उद्योग	२०००१-	१५००१-	
५५	ट्युब मर्मत तथा र हावा भर्ने पसलहरु	५००१-	२००१-	
५६	पुल सुकर	१५००१-	१०००१-	
५७	दुवानी सेवा	२०००१-	१५००१-	
५८	फोटोकपी पसल	५००१-	२५०१-	
५९	ईन्जिनियरिङ कन्सलटेन्सि फर्म	१००००१-	७५००१-	
६०	पेन्टिङ पसल	१५००१-	१०००१-	
६१	ग्यास पसल	१०००१-	१०००१-	
६२	म म सुकुटि पसल	१०००१-	१०००१-	
६३	सिरक डसना पसल	१०००१-	५००१-	
६४	मोबाइल फोन मर्मत पसल	१०००१-	१०००१-	
६५	डिस्टिलरि उध्योग	१५०००१-	१००००१-	
६६	डेरी उद्योग	२०००१-	१५००१-	
६७	कुखुरा फर्म	२०००१-	१०००१-	
६८	माछा फर्म	२०००१-	१०००१-	
६९	नर्सरी फर्म	१०००१-	१०००१-	
७०	इटा उद्योग	१००००१-	७५००१-	

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

७१	टायल ब्लक/ रिड लगायत सेनेटरि उद्योग	३०००१-	२०००१-	
ठुला उद्योग				
७२	अधिकतम पूजि ५ करोड माथि	५००००१-	५००००१-	
७३	मझौला अधिकतम पूजि ५० लाख देखि ५ करोड सम्म	२००००१-	२००००१-	
७४	साना उद्योग ५० लाख सम्म	५०००१-	५०००१-	

अनुसूची (५)
जडिबुटि, कवाडि र जिवजन्तु कर
दफा (६) संग संबन्धीत

क्र. स.	कर शीर्षक विवरण	२०७७/७८ को लागि करको दर	कैफियत
१	चुथ्रो	११-	
२	चिराईतो	५१-	
३	रोजमेरि	५१-	
४	तिनतले वाँको	५१-	
५	खोटो संकलन	५१-	
६	लोक्ता	६१-	
७	अर्गेलि	६१-	
८	लौठ सल्ला	७१-	
९	धसिङ्ग्रे	१०१-	
१०	वनकस (निजि काठ निकासि)	५१-	प्रति क्युविक फिट
कवाडि कर			
११	कवाडि सामान	५ लाख	ठेक्कामा
जिव जन्तु			

१२	खसि, बाख्रा	२५१-	
१३	गाई, गोरु	५०१-	
१४	राँगा, भैसी	७५१-	

अनुसूची (६)

जडिबुटि, कवाडि र जिवजन्तु कर

दफा (७) संग संबन्धीत

क्र. स.	विवरण	नयाँ दर	नविकरण	कैफियत
१	भाडाका कार, जिप, ट्रेक्टर, मिनि बस	५००१-	५००१-	
२	बस, ट्रक, लहरि, तथा हेभी सवारी साधन	५००१-	५००१-	
३	निजि कार, जिप तथा अन्य	५००१-	५००१-	
४	मोटरसाईकल, स्कुटर, तथा अन्य सवारि साधन	१००१-	१००१-	

अनुसूची (७)

बिज्ञापन कर

दफा (८) संग संबन्धीत

क्र. स.	कर शिर्षक (विवरण)	२०७७/७८का लागि करको दर	कैफियत
१	जनचेतनामूलक (प्रचार सामग्री बोर्ड)	११-	प्रति स्क्वायर फिट
२	व्यवसायिक (प्रचार सामग्री बोर्ड)	३१-	

सस्कृतिक तरबारले गराउने गरिने कार्यक्रममा छुट दिइनेछ।

अनुसूची (८)

मनोरञ्जन कर

दफा (९) संग संबन्धीत

मनोरञ्जन कर			
क्र. स.	विवरण	शल्क दर	नबिकरण
१	सिनेमा हल, भिडियो हल, सास्कृतिक प्रदर्शन हल, थियटर	टिकटको ५ %	टिकटको ५ %
२	चलचित्र सुटिङ	रु. २०००१- प्रतिदिन	
३	जादु सर्कस, चटक, टेलिसिरियल, गित सुटिङ शल्क	१०००१-	१०००१-
४	डिस्क तथा ब्यापारिक केवल नेटवर्क	१५००१-	१५००१-

अनुसूची (९)

मनोरञ्जन कर

दफा (१०) संग संबन्धीत

गाउँपालिकाका सार्वजनिक जग्गाहरू गत/विगत वर्षदेखि भोगचलन गर्दै आए बापत प्रति आना सम्झौताको विवरण अनुसूचीमा उल्लेख गरेबमोजिम हुनेछ।

क्र. स.	विवरण	बहाल बटौरि शुल्क	कैफियत
१	जफे मालु च्यामा हाँवा सडक खण्ड आसपास क्षेत्र	५००१-	वार्षिक प्रति आना
२		३००१-	वार्षिक प्रति आना

सम्झौताको ढाँचा

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ र तामाकोशी गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७७ को अधिनमा रही बहाल बटौरि कर लिने प्रयोजनका लागि गरिएको सम्झौता पत्र

लिखितम जिल्ला दोलखा, तामाकोशी गाउँपालिका वडा नं बस्नेको नाति/नातिनी छोरा/छोरीको श्रीमान्/श्रीमती वर्षको.....(यसपछि प्रथम पक्ष भनिने) र तामाकोशी गाउँपालिका को कार्यालय (यसपछि दोस्रो पक्ष भनिने) का बीच तपसिलका सर्त तथा बन्देजहरूको अधिनमा रही तामाकोशी गाउँपालिका वडाको कित्ता नम्बरको नेपाल सरकारको नाममा रहेको सार्वजनिक जग्गा प्रयोग गरेबापत बहाल बटौरि कर असुल उपर गर्ने प्रयोजनार्थ हामी दुवै पक्ष पुर्ण मञ्जुर भई राजीखुसी साथ यो सम्झौतामा दस्तखत गरी एक एक प्रति लियौ दियौ।

शर्त तथा बन्देजहरू

१. स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा र तामाकोशी गाउँपालिकाको अर्थिक ऐन २०७७ को दफा बमोजिम यो सम्झौता गरिएको छ।

२. प्रथम पक्षले नेपाल सरकारको नाममा रहेको सार्वजनिक जग्गा र सो मा बने/ बनाएको संरचना प्रयोग गरे/गराए बापत गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन बमोजिम रकम बुझाउनु पर्नेछ।
३. संझौता बमोजिमको रकम प्रत्येक आर्थिक वर्ष सकिएको तीन महिनाभित्र दोस्रो पक्षलाई प्रथम पक्षले बुझाउनुपर्नेछ। सो नबुझाएमा वार्षिक १० प्रतिशतका दरले हर्जाना असुल दोस्रो पक्षले प्रथम पक्षलाई गर्नुपर्नेछ।
४. वहाल बटौरि कर तिरैबापत प्रथम पक्षले स्थायी तवरले जग्गा वा सोमा निर्मित संरचना प्राप्तिका लागि दोस्रो पक्षसँग कुनै दाबी गर्न पाउने छैन।
५. दोस्रो पक्षले प्रथम पक्षलाई प्राकृतिक प्रकोप वा अन्य विशेष अवस्थामा गाउँपालिकाको निर्णयअनुसार अल्पकालिन प्रयोगका लागि माग भइ आएमा प्रथम पक्षले सम्भव भएसम्म दोस्रो पक्षलाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ।
६. प्रथम पक्षको गैर जिम्मेवारीका कारण कुनै मालसामान नष्ट भएमा सो जिम्मेवारी स्वयं प्रथम पक्ष हुनुपर्नेछ र सोको क्षतिपूर्ति दोस्रो पक्षसँग माग दाबी गर्न पाइनेछैन।
७. प्रथम पक्षले सेवा करार सम्झौता भंग गर्न चाहेमा एक महिनाअगावै दोस्रो पक्षलाई जानकारी गराउनुपर्ने र दोस्रो पक्षले करार सम्झौता भङ्ग गर्न चाहेमा जुनसुकै समयमा भङ्ग गर्न सक्नेछ।
८. यो सम्झौता एक आर्थिक वर्षका लागि मात्र कायम रहनेछ।
९. यस सम्झौतापत्रमा उल्लेख भएका शर्त तथा बन्देजहरु समायोजन गर्नुपर्ने भएमा प्रचलित कानूनको अधीनमा रही दुवै पक्षबीच मन्जुरी बमोजिम गर्न सकिनेछ।

प्रथम पक्षका तर्फबाट दोस्रो पक्षका तर्फबाट

नाम थर श्री.....

प्रयोग गरेको जग्गाको कित्ता नं.....

ठेगाना.....

दस्तखत.....

ईति संवत् २०... साल.....महिना.....गते रोज शुभम

नाम थर श्री.....

पद.....

ठेगाना.....

दस्तखत.....

अनुसूची (१०)
पार्किङ शुल्क
दफा (११) संग संबन्धीत

कर शिर्षक विवरण	२०७७/७८ का लागि करको दर	कैफियत
हाल नतोकिएको		

अनुसूची (११)

ट्रेकिङ, कोयोकिङ, क्यानोईङ, बन्जि जम्पिङ, जिफल्यायर, र -र्याफटिङ शुल्क
दफा (१२) संग संबन्धीत

कर शिर्षक विवरण	२०७७/७८ का लागि करको दर	कैफियत
हाल नतोकिएको		

अनुसूची (१२)

सेवा शुल्क दस्तुर
दफा (१३) संग संबन्धीत

कार्यालयबाट दैनिक संकलन कर दस्तुर शुल्क सम्बन्धी विवरण			
क्र. स.	विवरण	शुल्क दर	कैफियत
१	सर्जमिन दस्तुर	१००१-	
२	जग्गा छुट्याउने दस्तुर	१५०१-	
घरबाटो प्रमाणित फिल्ड निरीक्षण दस्तुर			
१	ग्राभेल बाटोले छोएको	५००१-	
२	कच्ची बाटोले छोएको	२००१-	
३	बाटो नभएको	५०१-	
४	अनुभव प्रमाणित दस्तुर	१००१-	
५	मिलापत्र शुल्क (दुवै पक्षसँग आधा आधा)	५००१-	
६	रकम कलम उठाइदिए वापत सयकडा	उठाएको रकमको १ प्रतिशत	
७	जग्गा रोक्का सिफारिस	२००१-	
८	सिफारिस प्रमाणित दस्तुर	२००१-	
९	फोटो प्रमाणित मात्र	प्रति पेज १०१-	

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

१०	निजी स्तरको विद्यालय स्थापना सिफारिस दस्तुर	५०००१-	
११	निजी कक्षा स्तरोन्नती सिफारिस दस्तुर	२०००१-	
१२	निवेदन/टिकट	१०१-	
१३	निर्माण व्यवसायी पेट्रोलिएम पदार्थ दर्ता सिफारिस	१०००००१-	
१४	नेपाली नागरिकता सिफारिस	५५१-	
१५	नेपालि नागरिकता प्रतिलिपि सिफारिस	११०१-	
१६	चार किल्ला प्रमाणित दस्तुर	१५०१-	
विद्युत सिफारिस			
क्र. स.	विवरण	शुल्क दर	कैफियत
१	घरेलु विद्युत् लाइन जडान सिफारिस	५५१-	
२	ठूला उद्योगमा विद्युत् लाइन जडान सिफारिस	३०००१-	
३	मझौला उद्योगमा विद्युत् लाइन जडान सिफारिस	१०००१-	
पेन्सन सिफारिस			
क्र. स.	विवरण	शुल्क दर	कैफियत
१	बृटिस/तेस्रो मुलुक	५०००१-	
२	भारतीय	१०००१-	
३	नेपाली पेन्सनर	२००१-	
बिभिन्न सिफारिस			
क्र. स.	विवरण	शुल्क दर	कैफियत
१	विवाहित/ अविवाहित प्रमाणित	१५०१-	
२	आदिवासी जनजाति लोपोन्मुख दलित प्रमाणित	२००१-	
३	चालचलन प्रमाणित	२००१-	

तामाकोशी गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

४	जन्ममिति प्रमाणित	११०१-	
५	अन्य प्रमाणित	१५०१-	
६	नाता कायम /नाता प्रमाणित	१७०१-	
७	नाता कायम /नाता प्रमाणित अंग्रेजीमा	३४०१-	
८	संरक्षक सिफारिस	५५१-	
९	बसोबास प्रमाणित	१५०१-	
१०	आयस्रोत प्रमाणित	प्रति लाखको रु. ३००१-	
११	अचल सम्पत्तिको मूल्याङ्कन दस्तुर	प्रति लाखको रु. २००१-	
१२	अंग्रेजीमा गरिने सिफारिसको सेवा शुल्क	नेपालीमा गरिनेको दोब्बर लाग्नेछ	
१३	नागरिकता प्रमाणपत्र सर्जमिन	५००१-	
१४	आवादि जग्गाको रुख कटान/ घरेलु सर्जमिन प्रति रुख	२०१-	
१५	घटनादर्ता सेवाशुल्क (जन्मदर्ताको हकमा ३५ दिन भित्र आएमा निशुल्क)	५५१-	
१६	घटना दर्ता संशोधन सरजमिन	१००१-	
१७	नाम थर जन्म मिति प्रमाणित	१५०१-	
१८	घरसार को सिफारिस गाउँपालिका भित्र	१५०१-	
१९	घरसार को सिफारिस गाउँपालिका बाहिर	२५०१-	
२०	सुकुम्बासी आयोगले निर्णय गरी दर्ता जग्गा दर्ता सिफारिस गर्नु पर्ने अवस्थामा	अबल रु. ३००१-, दोयम रु. २००१- र चाहर रु. ५०१-	
२१	एकिकृत सम्पत्तिकर	नियमानुसार	
२२	सिफारिस प्रतिलिपि दस्तुर	११०१-	
२३	खा. पा. धारा जडान सिफारिस	१२०१-	
२४	मुहान दर्ता सिफारिस शुल्क	२५०१-	
२५	अन्य सिफारिस दस्तुर	५५१-	सिफारिसको प्रकृति हेरि नियमानुसार
२६	हल भाडा	१०००१-	प्रतिदिन

तामाकोशी गाँउपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ (अन्तिम प्रतिवेदन)

२७	प्रोजेक्टर/अन्य मेशिन भाडा	५००१-	प्रतिदिन
नक्सापास दस्तुर			
क्र. सं.	विवरण	शुल्क दर	कैफियत
१	निवेदन	१०१-	
२	सर्जमिन दस्तुर	१००१-	
३	नक्सापास फाराम बिक्री	१०००१-	
४	घर नक्सा नामसारि दस्तुर	१०००१-	
५	घर नक्सापास दस्तुर प्रति वर्गफिट ग्रामीण	११-	ब्यबसायिक प्रकृतिको हकमा रु. ५ प्रति वर्ग फिट
६	घर नक्सापास दस्तुर प्रति वर्गफिट सडकले छोएको	३१-	
७	५०० वर्गफिट भन्दा कम क्षेत्रफल भएका घरको हकमा न्युनतम	३१५१-	
८	नक्सा प्रमाणित दस्तुर	५१०१-	
घटना दर्ता शुल्क			
क्र. सं.	विवरण	शुल्क दर	कैफियत
१	जन्मदर्ता	५५१-	
२	विवाहदर्ता	५५१-	
३	मृत्युदर्ता	५५१-	
४	बसाइसराइ दर्ता	५५१-	
५	सम्बन्ध विच्छेद	५५१-	
६	व्यक्तिगत घटना दर्ता(जन्म, मृत्यु, बसाइँसराइ, विवाह दर्ता, समन्ध विच्छेद) प्रतिलिपि	११०१-	
पटके सवारि साधन एवं पर्यार्वरण तथा सडक मर्मत संभार शुल्क			
क्र. सं.	विवरण	पर्यार्वरण तथा सडक मर्मत संभार शुल्क	पटके सवारी साधन कर
१	टेक्टर हाइड्रोलिक नभएको	१५१-	१५१-
२	टेक्टर हाइड्रोलिक	१५१-	१५१-

३	ट्रक, टिप्पर (नेपाली नंबर प्लेट)	२०१-	२०१-
४	ट्रक, टिप्पर (भारतीय नम्बर प्लेट)	३०१-	२०१-
५	जिप, कार	१०१-	१०१-
६	बस	२०१-	२०१-

अनुसूची (१३)

पर्यटन शुल्क

दफा (१४) संग संबन्धीत

गाउँ कार्यपालिकाले कार्यपालिकाको बैठकले निर्धारण गरेबमोजिम हुनेछ।

अनुसूची (१४)

निकासी कर

दफा (१५) संग संबन्धीत

प्राकृतिक स्रोत उपयोग शुल्क		
१	नदी तथा बगर जस्ता सार्वजनिक क्षेत्रबाट उत्पादन भई निकासी हुने नदीजन्य पदार्थ	प्रति मिटर रु. १६०१-
२	सार्वजनिक जग्गाको माटो ढुङ्गा बिक्री मुल्य सिफारिस समेत	प्रति मिटर रु. १६०१-
३	निजी जग्गा बाट उत्पादन भई सार्वजनिक क्षेत्रबाट निकासी हुने खनिजजन्य पदार्थ	प्रति प रु. ५००१-

गाउँपालिकालाई तिर्नु बुझाउनुपर्ने कुनैपनि कर/शुल्क भाडा वा यस्तै प्रकृतिका कुनै पनि दायित्व चालु आर्थिक वर्षभित्र नतिरेमा/नबुझाएमा पहिलो वर्षको लागि २० प्रतिशत दोस्रो वर्ष २५ प्रतिशत र तेश्रो वर्षबाट ३० प्रतिशत थप जरिवाना समेत असुल उपर गरिनेछ।